

Universitetet
i Stavanger

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA

MASTEROPPGAVE

Studieprogram: Masteroppgave i kroppsøving,
grunnskolelærerutdanning 5.-10. trinn MGL460M

Vårsemesteret, 2022

Forfatter: Sven Hadland

Veileder: Dag Ove Granås Hovdal.

Tittel på masteroppgaven: *Friluftslivs rolle i dagens kroppsøving, en kvalitativ studie om friluftslivs sin rolle i kroppsøvingen i dagens ungdomsskole.*

Engelsk tittel: *The role of friluftsliv in today's physical education, a qualitative study of the role of friluftsliv in physical education in today's upper secondary school.*

Emneord: Friluftsliv, Danning, Fair Play, Ressurser, LK20, Physical Literacy, Ungdomsskole

Antall ord: 25 245

Antall vedlegg/annet: 4

Stavanger, 1.6/2022
dato/år

Sammendrag.

Formålet med studiet er å finne ut hvordan lærerne jobber med danning i friluftslivsundervisningen i kroppsøving og hvordan inntredelsen av LK20 har påvirket friluftslivsundervisningen til lærerne.

Studiet har en kvalitativ tilnærming, med «bottom up» (Clark & Brown (2006) prinsippet, gjennom tre fokusgruppeintervju har seks lærere fra tre ulike kommuner i Rogaland fylke bidratt med å belyse problemstillingene i studiet, med sin praksis og erfaringer rundt problemstillingene. Besvarelsene er diskutert opp mot sentrale danningsteorier, læreplanen for kroppsøving og funn fra tidligere forskning innen området.

Problemstillingene tar for seg hvilke faktorer som spiller en rolle ved dannelsesarbeidet som skjer under friluftslivundervisningen i kroppsøvings faget, praktiseringen av friluftsliv i faget og eventuelle endringer LK20 har på undervisningen i temaet.

Resultatene i studiet viser til flere fokusområder i dannelsesarbeidet som foregår i kroppsøvingstimene og friluftslivundervisningen, men med hovedfokus på fair play, de sosiale aspekter med faget og bærekraftig utvikling.

Studiet indikerer at det ikke har skjedd noen store endringer i friluftslivundervisningen etter innføringen av LK20. De største endringene som man kan se er en større bevisstgjøring rundt formuleringen i kompetansemålene og begrepsbruket. Det viser seg at det er flere faktorer som er med å avgjøre dette og her er to eksempler; ressurser til den enkelte skole og to timer med kroppsøving i uken er en gjentakende faktor som gir klare begrensinger til å bedrive bra friluftslivundervisning. Til slutt viser det seg at pandemien tydelig har forsinket arbeidet med å revidere de lokale læreplanene i faget.

Sentrale begrep:

Friluftsliv, Danning, Fair Play, Ressurser, LK20, Physical Literacy, Ungdomsskole.

Forord

Månedene har blitt juni og det kjennes godt å kunne sette punktum ved dette studiet. Det har vært krevende og utfordrende for undertegnende på mange ulike måter. Det å sitte inne og arbeide med masteroppgaven mens man ser gresset grønnest, bjørken spretter, lammene som endelig har kommet seg ut på beite og sola som skinner med et budskap om den fine tiden som har kommet inn over landet vårt. Det har kriblet i fingrene lenge nå og nå er det min tur å komme meg ut.

Å få jobbe med en problemstilling som interesserer meg og som jeg har vært nysgjerrig på å finne ut mer om har vært givende, inspirerende og ikke minst en motiverende måte å ende fem års studie på. Jeg vil takke alle lærerne som har tatt seg tid til å delta i dette studiet i en ellers hektisk hverdag, spesielt i denne tiden i og rundt pandemien. Dere har tatt meg imot med åpenhet, humor og ærlighet, som har skapt gode diskusjoner og gitt meg større innsikt og forståelse for problemområdene. Takk!

Takk til min veileder Dag Ove Granås Hovdal som har hjulpet meg med å ramme inn og spisse studiet. Våre gode diskusjoner har gitt meg en god innsikt i hvordan oppgaven bør se ut og gitt meg en god kontekst i og rundt arbeidet som er blitt lagt ned.

Stor takk til min søster Dina Hadland som fra andre siden av verden har tatt seg tid til å korrekturlese og gitt meg gode innspill for å gi oppgaven en fin flyt.

Takk til min samboer for hennes tålmodighet når ting har spisset seg til og timene bak dataen har blitt mange. Takk til familie og venner for deres interesse og støtte, og ikke minst mine medstudenter for gode samtaler i løpet av disse fem årene.

Den største takken går til min farfar som dessverre gikk bort før denne oppgaven ble skrevet, min farmor, mor og far for en oppvekst som har gitt meg en unik innsikt i den norske naturen og hvordan å spille på lag med den, og gitt meg muligheten til å erfare flere sider av den norske friluftslivstradisjonen.

«Fare er ikke farlig for den som farer varlig!»

(Faarlund, 2015, s.28)

Ålgård, juni 2022

Sven Hadland

Innhold

FAKULTET FOR UTDANNINGSVITENSKAP OG HUMANIORA	1
MASTEROPPGAVE	1
Sammendrag.....	2
Sentrale begrep:	3
Forord	3
Innledning.....	7
Bakgrunn av valgt tema.....	7

Problemstilling:	9
Oppgavens oppbygning	9
Teori:	9
Friluftsliv:	10
Friluftsliv i skolen	10
LK06 vs LK20	11
Formålet med kroppsøving.	13
Kjerneelementene i kroppsøving.	13
Tverrfaglig temaer og friluftsliv	15
Kroppsøving som et dannelsesfag.	15
Fysisk – motoriske ferdigheter som egenverdi og dannelse	16
Fysisk – motoriske ferdigheter som nytteverdi.....	17
Dannelse	17
Den formale og den materiale danningen:	19
Kategoriale danning	19
Physical literacy.....	20
Metode og metodiske overveielser.....	23
Utvalg:	23
Informantene.	24
Gjennomføring av datainnsamling.....	24
Prosessen med å få tak i informanter	24
Intervju.....	25
Forskningstemaer:.....	25
Pilotintervju:	25
Gjennomføring av intervju.....	26
Data analyse.....	26
Transkribering.....	26

Analyse	27
Fra empiri til hovedtema.....	28
Styrker og svakheter med studiet.....	30
Validitet.....	30
Reliabilitet.....	30
Generalisering.....	31
Etisk betraktning.....	32
Informantenes samtykke	32
Konfidensialitet og anonymisering.....	32
Konsekvenser for å delta.....	33
Resultat.....	33
Dannelse som et paraplybegrep.....	33
Generell dannelse.....	33
Kroppslig/praksis dannelse	35
Tilgjengelige ressurser.....	38
Ressurser utfordringer:.....	38
Ressurser fordel.	40
Det nedprioriterte temaet i kroppsøving.....	40
Kroppsøving.....	41
Friluftsliv.....	44
Diskusjon:.....	46
Det glemte temaet i kroppsøving.....	47
Friluftsliv.....	47
Kroppsøving og vurdering	55
Danning som paraplybegrep.....	56
Generell dannelse.....	56
Praktisk og kroppslig dannelse	60

Tilgjengelige ressurser.....	65
Ressurser utfordringer.....	66
Ressurser fordel	67
Oppsummering.....	68
Konklusjon	70
Veien videre:.....	71
Litteraturliste	71
Vedlegg:	74
Vedlegg 1: Intervjuguid.....	74
Vedlegg 2: Informasjonsskriv	74
Vil du delta i forskningsprosjektet.....	74
Hva innebærer det for deg å delta?	75
Vedlegg 3: Vurdering NSD	76
Vurdering	76
Vedlegg 4: Intervjusituasjon.....	78

Innledning

Bakgrunn av valgt tema

Mot slutten av masterstudie som grunnskolelærer ble det gjort en refleksjon rundt hva som har vært viktig for undertegnende gjennom 18 år i den norske skolen.

Valget falt til slutt på friluftsliv og hvordan det har vært med å forme undertegnende som person, med kort vei og nær kontakt med naturen i oppveksten, overnattingsturer fra ulike trinn i skolegangen sees tilbake på med gode minner. Vel vitende om utfordringen naturen står ovenfor og endringer som må skje for å bevare den norske naturen, spiller skolen en stor rolle i å gjøre de neste generasjonene bevisst på utfordringene og gledene den norske naturen har å tilby dets folk. Hvordan ferdsel i naturen legger til rette for varierte bevegelsesaktiviteter og samarbeid. Gjennom utdannelsen ble det etablert et godt kjennskap med læreplanverket 20 (LK20) og de endringene som kom med den.

Gjennom studien har undertegnede gjort seg en forståelse av læreplanverket 06 (LK06) og hvordan temaet har blitt nedprioritert og for det meste omhandler orientering og lengre turer på starten og slutten av året, noe som også bekreftes av Abelsen, Arnesen, & Leirhaug, (2018), Engelsen (2014) og Aadland, Arnesen, Nerland, E. (2009).

Formuleringen av kompetanempålene innen friluftsliv i LK06 viser seg å ha en mer teknisk tilnærming til hvordan en kan måle måloppnåelsen. Kompetansemålene er fokusert rundt målbare ferdigheter hvor de mer sosiale og estetiske læremålene har kommet mer i bakgrunnen. (Helga et.al, 2009) I undersøkelsen til Abelsen & Leirhaug (2017) *Hva vet vi (ikke) om elevers opplevelser med friluftsliv i norsk skole en gjennomgang av empiriske studier 1974 – 2014*, viser det seg at elever setter pris på friluftslivsundervisningen og hvordan undervisningsformen innenfor friluftsliv legger til rette for medbestemmelse som det ellers ikke blir lagt opp til. Noen elever opplever friluftsliv som et avbrekk fra skolehverdagen, mens andre viser til hvordan karakterjaget og de målbare kompetansemålene overskygger det sosiale aspektet og naturopplevelsen av friluftsliv. (Abelsen & Leirhaug, 2017) Funnene til Engelsen (2015) bygger opp under funnene til Abelsen & Leirhaug (2017) og kan vise til hvordan vurderinger innen friluftsliv ofte havner inn under målbare aktiviteter som orientering, eller blir nedprioritert helt. Abelsen et.al. (2018) viser til hvordan friluftsliv har vært en sentral del av læreplanen i over 100 år, men en kan likevel vise til liten grad av oppnådd kompetanse i temaet blant elever etter endt skolegang og hvordan undervisningsformen friluftsliv mer eller mindre er fraværende i skolen og har blitt mer en "happening" for elevene. Endringene i LK20 med søkelys på nærmiljø, bærekraftig utvikling og en reise mot livslangbevegelsesglede en grunn til optimisme. Det faktumet at kompetansemålene i faget er blitt flere og større, samt inntredelsen av kjerneelementet naturferdsel og uteaktiviteter, er håpet at LK20 kan gi friluftslivsundervisningen et etterlengtet oppsving i kroppsøvingen.

Selv om kroppsøving er det eneste faget i skolen som legger til rette for kroppslig danning, står faget ovenfor flere utfordringer. Ifølge Ommundsen (2013) & Quennstedt (2019) er et av disse er legitimeringen av faget som et allmenndannende fag. Kroppsøving har ofte blitt sett på som et rekreasjonsfag hvor en har det gøy i bevegelse av kollegiet på skolen, eller som et redskap til å bekjempe fedme og inaktivitet med høy puls. (Ommundsen, 2013; Quennstedt, 2019) Kroppsøvingen i LK20 er bygget opp på Whitehead (2014) sin physical literacy som legger til grunne at kroppsøving skal gi elevene et bevegelsesgrunnlag som legger til rette for livslangbevegelsesglede, hvor elevene skal lære og utforske i bevegelse.

Livslangbevegelsesglede er også formålet med kroppsøving som fagrelevans og sentrale verdier (Utdanningsdirektoratet, 2020) manifester.

Problemstilling:

På bakgrunn av skolegangen og et ønske om å finne ut hvordan LK20 har påvirket tankesettet og praktiseringen rundt friluftsliv, ble det utarbeidet to problemstillinger som omhandler dannelsesarbeidet i kroppsøving med hovedfokus på friluftslivsundervisningen og inntredelsen av LK20. Problemstillingene for denne masteren ble med det følgende:

- *Hvordan jobber læreren med danning i friluftslivsundervisning i kroppsøving på ungdomskolen?*
- *Hvordan har lærerens friluftslivsundervisning endret seg fra LK06 til LK20?*

Oppgavens oppbygning

Den følgende studien er bygget opp av fem kapitler. Det innledende kapitlet tar for seg bakgrunnen for valgte problemstillinger i studiet. Teorikapitlet tar for seg en rask gjennomgang av friluftsliv, dens rolle i skolen og en liten gjennomgang av endringer innen friluftsliv fra LK06 til LK20, videre går den inn på sentrale danningsteorier (Klafki, 2016; Ommundsen, 2013; Whitehead, 2014) som er koblet opp mot skolehverdagen og da spesielt inn mot kroppsøvingsfaget. Kapitlet om metode beskriver de metodiske valgene som er basert på Clark & Brown (2006) sin tematiske analyse med «bottom up» prinsippet som er en empiristyrkt tilnærming. Resultat delen tar for seg funnene fra fokusgruppeintervjuene som er gjennomført i studiet, før diskusjonsdelene drøfter funnene opp mot læreplanen og relevant teori. Til slutt i det avsluttende kapitlet kommer det en konklusjon som er basert på funnene i studiet.

Teori:

For å besvare problemstillingene, er det hensiktsmessig å inkludere ulike teoretiske perspektiver, denne delen starter med en liten innsikt i friluftsliv og hva begrepet innebærer, deretter litt om friluftsliv i skolen og en rask gjennomgang av forskjellen mellom LK06 og LK20 av temaet friluftsliv. Etter en rask introduksjon av det vil studiet gå gjennom formålet med faget, kjerneelementene, tverrfaglige temaer, koble disse opp mot henholdsvis friluftsliv og danning. Deretter kort om hva som gjør kroppsøving til et dannelsesfag (Ommundsen, 2013) før en tar et dypdykk i temaet danning og to ulike danningsteorier; Klafki (2016) sin *kategoriale danning* som omhandler all danning som foregår i skolen. Deretter Whitehead sin *physical literacy* som går mer spesifikk inn mot danning innen kroppsøvingsfaget.

Friluftsliv:

Friluftsliv er et vidt begrep med mangfoldige betydninger, begrepet ble først tatt i bruk av Henrik Ibsen i diktet «*På vidderne*» (Faarlund, 2009; Repp, 2001). I 1972-73 kom den norske regjeringen med sin offisielle definisjon på friluftsliv: «*opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse*» (St.meld. nr. 71, 1972-73, s.11) Definisjonen bygger på tradisjoner innenfor landbruk, jakt og fiske, høsting på den ene siden og byens turtradisjoner på den andre siden. Definisjonen viser til aktiviteter som skjer i friluft alt fra lavterskelaktivitet til overlevelsesferdigheter og legger opp til naturopplevelser. Haslestad (2000) viser til tre av de største grunnene Ola Nordmann bedriver friluftsliv kan kobles opp mot det mentale aspektet

1. Oppleve naturens stillhet og fred.
2. Komme ut i frisk natur, bort fra støy og forurensning.
3. Komme bort fra mas og stress.

«*Naturen er kulturens hjem, friluftsliv er en veg hjem*» (Faarlund, 2015, s.26)

Faarlund (2015) forklarer hvordan vi mennesker opprinnelig kommer fra naturen og mennesket har en evne til å lære uten det han kaller for regeltenkning og karakterer. Hvordan mann i naturen lærer ved å oppholde seg der, hvis friluftsliv blir betegnet som en *vei* er ikke det noe en skal bestige eller bekjempe, *veien* blir et mål i seg selv. Mennesket oppsøker naturen og bedriver friluftsliv for å oppleve, sanse og erfare. (Faarlund, 2015; Haslestad,2000); Abelsen, et.al. 2018)

Nils Faarlund sin definisjon på friluftsliv; «*Friluftsliv er overskuddsliv i naturen*» (Faarlund, 2009, s.32) Et overskuddsliv kan tolkes som at en ikke skal ta mer enn hva naturen kan overse, en form for et bærekraftig samspill med naturen. *Sporløsfersdsel* er et begrep som passer bra inn under denne definisjonen, kort sagt vil sporeløsfersdsel si at en ikke skal etterlate seg varige spor etter ferdelsen sin i naturen. I Norge er det lovfestet at en har rett til å ferdes i utmark, innmark og langs kysten (ved noen unntak) gjennom *Allemannsretten* som kom med friluftsløva fra 1957. (friluftslivsloven, 1957, § 1-3; Jakhelln, 2021)

Friluftsliv i skolen

Østrem (2021) forklarer at bruken av lokalmiljøet og undervisning i naturen og nærmiljøet har en sterk tradisjon i den norske skolen og fikk sin inntreden i den norske læreplanen allerede i Normalplanen av 1939. Det var først i Mønsterplanen av 1974 at begrepet friluftsliv fikk sin inntreden i læreplanen da begrepet ble tatt i bruk i fagdelen av nevnt læreplan. Friluftsliv sin

posisjon innenfor den norske grunnskolen ble forsterket når L97 ble innført og friluftslivsundervisningen ble et av fire hovedområder innenfor kroppsøvingsfaget. LK06 gir friluftslivsundervisningen et eget «hovedområde» fra 5. klasse av og skal gi elevene de nødvendige verktøyene for å kunne ferdes i naturen i de ulike årstidene. I LK20 har friluftslivsundervisningen fått en mer sentral rolle i faget og har blitt tildelt en av tre kjerneelement; *uteaktivitet og naturferdsel*. Friluftslivsundervisningen i LK20 bygger videre, forsterker og konkretiserer friluftslivsundervisningen fra LK06. (Østrem, 2021; Udir,2021)

Funnen til Abelsen, et.al. (2018) og Engelsen (2014) viser at friluftsliv ikke blir prioritert i like stor grad i kroppsøvingstimene som læreplanen indikerer at det skal, selv om studien til Abelsen og Leirhaug (2017) viser til at friluftsliv undervisningen i skolen fremmer kvaliteter som samhold, samarbeid og andre sosiale kompetanser og gir læreren en unik mulighet til å samhandle med elevene sine.

«Hvis norske elever ved utgangen av grunnskolen og videregående opplæring har høy kompetanse i friluftsliv, er det neppe på grunn av kroppsøvingsfaget» (Abelsen, et.al. 2018, s.43) Abelsen, et.al. (2018) viser til hvordan rundt 60% av kroppsøvingslærerne på ungdomskolen kunne vise til mindre enn fire timer året som blir brukt til friluftsliv, og rundt halvparten kunne vise til overnattingsturer til tross for et eget kompetansemål som tilsier at elevene skal gjennomføre det i løpet av de tre årene de er på ungdomskolen. Dette tyder på at friluftsliv i skolen oppleves mer som en "happening" i stedet for en undervisningsform.

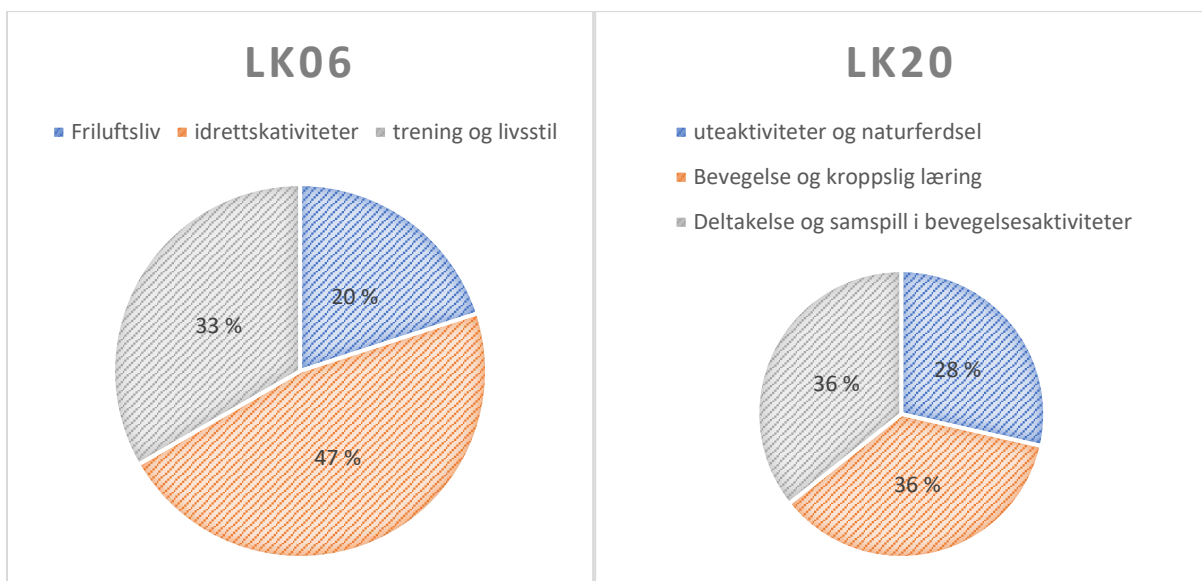
LK06 vs. LK20

Friluftsliv er et av de fire hovedområdene* i LK06 hvor følgende står: *«Hovedområdet friluftsliv omfatter kompetanse som trengs for å kunne ferdes i og verdsette opphold i naturen. Det skal legges vekt på lokale friluftsliv tradisjoner, bruk av nærmiljøet og hvordan man kan orientere seg og oppholde seg i naturen til ulike årstider.»* (utdanningsdirektoratet, 2012) Kroppsøvingsfaget har 15 kompetansemål på ungdomskolen derav er det 3 av dem som går inn under friluftsliv (utdanningsdirektoratet, 2012);

- Orienter seg ved bruk av kart og kompass i variert terreng og gjære greie for andre måter å orientere seg på.
- Praktisere friluftsliv i ulike naturmiljø og gjære greie for allemannsretten.
- Planleggje og gjennomføre turar til ulike årstider, også med overnatting ute.

Kjerneelement: «Elevane skal bruke nærområdet og utforske naturen gjennom varierte uteaktivitetar under vekslende årstider. Naturopplevingar og trygg og berekraftig ferdsel er sentralt. I kroppsøving skal elevane få oppleve ulike kulturar innanfor friluftsliv, inkludert aktivitetar knytte til samisk kultur» (Utdanningsdirektoratet, 2020). Videre fra dette har det blitt utformet fire kompetansemål for elevane på ungdomskolen: (Utdanningsdirektoratet, 2020):

- Forstå fleire typar kart og digitale verktøy og bruke dei til å orientere seg i kjende og ukjende miljø.
- Forstå og gjennomføre livberging i, på og ved vatn ute i naturen.
- Gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre.
- Vurdere risiko og tryggleik ved ulike uteaktivitetar, forstå og gjennomføre sporlaus og trygg ferdsel.

* Hovedområdet *aktivitet i ulike bevegelsesmiljøer* går ut etter 4 klasse.

Diagrammet viser at temaene/kjerneelementene har blitt mer balansert i LK20 kontra LK06. Dette kan skyldes færre men større kompetansemål i LK20 kontra LK06. En ser også at friluftsliv har fått en større plass i LK20 med 28% kontra 20% i LK06.

Formålet med kroppsøving.

Gjennom kroppsøving skal elever legge grunnlaget for livslangbevegelsesglede og kunne drive en aktiv livsstil ut ifra deres egne forutsetninger (Utdanningsdirektoratet, 2020). Faget skal legge til rette for at elevene kan få utforske alternative bevegelsesmønstre i leten etter livslangbevegelsesglede. Gjennom ulike bevegelsesaktiviteter skal elevene få lære, sanse, oppleve og skape med kroppen sin (Utdanningsdirektoratet, 2020) Etter endt skolegang skal elevene ha fått opplevd et mangfold av aktiviteter som gjør at elevene kan leve et fysisk aktivt og helsefremmende liv (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Kjerneelementene i kroppsøving.

Læreplanen legger opp til tre kjerneelementer som de skal gjennom, *bevegelse og kroppslig læring, deltakelse og samspill i bevegelsesaktiviteter*, og *uteaktiviteter og naturferdsel*. (Utdanningsdirektoratet, 2020) De tre kjerneelementene legger til rette for allsidige bevegelsesaktiviteter som fremmer livslangsbevegelsesglede, som igjen er med å gjøre kroppsøvingfaget til et allmenndannende fag. Fagets formål som i form av livslangbevegelsesglede samsvarer ofte ikke med hvordan faget blir praktisert ute i skolen og er under press til å bli et aktivitetsfag i stedet for et læringsfag. (Ommundsen, 2013)

Bevegelse og kroppslig læring

I bevegelse og kroppslig læring legger faget opp til at eleven skal bli kjent med ulike bevegelsesaktiviteter alene og i sammen med andre. De skal få utforske sin egen identitet, grenser og selvbygge. Få muligheten til å reflektere og tenke kritisk om sammenhenger mellom bevegelse, kropp, helse og trening. Den kroppslige læringen kommer gjennom allsidig motorisk læring og stimulering til bevegelsesglede (Utdanningsdirektoratet, 2020). Gjennom bevegelse og kroppslig læring skal elevene finne aktiviteter som de kan bruke ut ifra egne interesser og forutsetninger og gjennom disse utforske selvbygge deres og ikke minst identiteten deres. Reflektere over sammenhengen mellom fysisk aktivitet, fysisk og mental helse. Kroppslig læring handler om en allsidig motorisk læring som er med på å utvikle kjennskapet til egen kropp og bevegelsesglede, friluftsliv blir ofte brukt til å stimulere og utforske et stort mangfold av bevegelser som naturen legger opp til gjennom sine naturlige constrains som legger grunnlag for kroppslig læring.

Deltakelse og samspill i bevegelsesaktiviteter

I deltakelse og samspill i bevegelsesaktiviteter legges det opp til at elevene skal få oppgaver og utfordringer som de skal løse i fellesskap. Evne til å reflektere over likeverd, samspill, medbestemmelse, og ikke minst deltakelse er nødvendig for å fremme læring for eleven selv og for medelever. For å få til dette så er det essensielt at elevene kan anerkjenne ulikheter og

klare å inkludere andre i læringen, uavhengig av forutsetninger til den enkelte elev. (Utdanningsdirektoratet, 2020). Deltakelse og samspill viser til hvor viktig samspill er i et læringsfelleskap. Egenskaper som å kunne veilede medelever og samarbeider på tvers av forutsetninger og utgangspunkt er sentrale egenskaper i dette kjerneelementet. I friluftsliv er det ofte store sprang mellom kunnskapen hos elevene, undervisningsopplegget legger ofte opp til samarbeid hvor elevene kan spille på hverandres styrker. Medbestemmelse er ofte brukt i undervisningen i friluftsliv.

Uteaktiviteter og naturferdsel

Uteaktiviteter og naturferdsel legger til rette for at elevene skal lære å være i, utforske og oppleve naturen, i nærområdene og på lengre turer. Elevene skal lære om bærekraftig og sporløs ferdsel (Utdanningsdirektoratet, 2020). Elevene skal også få innføring i hvordan de opptrer og forvalter naturen og hvilken mulighet den har å by på. Kjerneelementet uteaktiviteter og naturferdsel har fokus på å bedrive en trygg og bærekraftig form for friluftsliv i nærområdene til skolen, hvor elevene får utforske hva naturen har å by på i de ulike årstidene og hva de ulike kulturene en finner i Norge har å tilby. Gjennom bærekraftig utvikling skal elevene lære hvordan de kan spille på lag med naturen og ikke sette for store avtrykk etter seg.

Friluftsliv og allmenndannelse:

Gjennom friluftslivsundervisningen blir det lagt til rette for allmenndannelse ved å fremme medbestemmelse i undervisningen (Abelsen, et.al., 2018), samtidig legger arbeidsformen innen friluftsliv opp til samarbeid. (Abelsen og Leirhaug, 2017) Gjennom fokuset på bærekraftig utvikling er man inne på et av nøkkelproblemene som dagens samfunn står ovenfor. Klafki (2016) mener at en viktig del av allmenndannelsen er å sette seg inn i nøkkelproblemene som verden står ovenfor. Friluftsliv legger opp til en unik mulighet til å tilegne seg bevegelseskompetanse som kan være med på å skape livslang bevegelsesglede som Whitehead (2014) mener bør være det ultimale målet til kroppsøving som et dannelsesfag, og dermed friluftsliv som går inn under kroppsøvingsfaget.

Kjerneelementene og friluftsliv

En kan koble alle tre kjerneelement opp mot friluftsliv og undervisningsmetodene som en bruker i friluftslivsundervisningen. Det er ofte fokus på deltakelse og samspill når en skal løse oppgaver innen friluftsliv. Naturen gir elever nye/andre miljøer å bevege seg i, som gjør at de får tilegnet seg nye bevegelseskompetanser mens de utforsker disse. Til slutt kommer uteaktiviteter og naturferdsel hvor friluftsliv kan ses på selve kjernen av dette

kjerneelementet. Gjennom dette legger friluftsliv til rette for allsidige bevegelsesaktiviteter som kan være med å fremme livslangbevegelsesglede, som igjen er med å gjøre kroppsøvningsfaget til et allmenndannende fag. Fagets formål som i form av livslangbevegelsesglede samsvarer ofte ikke med hvordan faget blir praktisert ute i skolen og er under press til å bli et aktivitetsfag i stedet for et læringsfag. (Ommundsen, 2013)

Tverrfaglig temaer og friluftsliv

De tverrfag temaene i LK20 gjør ifølge Abelsen et.al. (2018) at friluftsliv blir godt faglig forankret i læreplanen samt en solid støtte i kollegiet og målsetningene til skolen.

Folkehelse og livsmestring

Folkehelse og livsmestring skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg. (Utdanningsdirektoratet, 2020) Dette åpner for friluftsliv som en viktig del av det tverrfaglige temaet, Abelsen et.al. (2018) kan vise til forskning som tyder at friluftsliv er en lavterskelaktivitet med livsløpsperspektiv som er energigivende, relasjonsbyggende og kan ha en avslappende effekt hvor en kan koble av fra en travel hverdag.

Demokrati og medborgerskap

Demokrati og medborgerskap skal gi elevene kunnskap om demokratiets forutsetninger, verdier og spilleregler, og gjøre dem i stand til å delta i demokratiske prosesser. (Utdanningsdirektoratet, 2020) undervisningsformene som blir praktisert i friluftsliv legger vekt på medbestemmelse og ansvarliggjøring av elever, som gir dem en unik innsikt i den demokratiske prosessen. (Abelsen & Leirhaug, 2017; Abelsen et.al 2018)

Bærekraftig utvikling

Bærekraftig utvikling skal legge til rette for at elevene kan forstå grunnleggende dilemmaer og utviklingstrekk i samfunnet, og hvordan de kan håndteres. (Utdanningsdirektoratet, 2020) Friluftsliv er en god arena til å få elevene til å reflektere rundt bærekraft og samspill mellom menneske og naturen. Hvordan veien til å forstå naturen og dens egenverdi starter med å oppsøke, erfare og sanse naturen. Friluftsliv i et bærekraftperspektiv er i tillegg et godt sted å starte, og gir en unik mulighet til å reflektere og praktisere naturopplevelser og samspillet mellom mennesker og naturen. (Abelsen & Leirhaug, 2017; Abelsen et.al 2018)

Kroppsøving som et dannelsesfag.

Ommundsen (2013) viser til hvordan unge mennesker som skal mestre ulike situasjoner optimalt i livet og i skolen trenger velutviklet fysisk – motoriske ferdigheter og sidestiller disse med grunnleggende ferdigheter som lesing, skriving og regning. Disse ferdighetene

utvikles i barn – og ungdomsårene gjennom systematisk øvelse med elevsentrert pedagogisk praksis. God fysisk – motoriske kompetanse kan ses på som en inngangsbillett til det sosiale og kulturelle livet i samfunnet for elever nå og i fremtiden, og er dermed et viktig fundament i deres fysiske og mentale helse.

Kroppsøving kan med det sees på som et allmenndannende fag i skolen, hvor de får utvikle sine fysisk – motoriske ferdigheter. Likevel ser en at legitimiteten til kroppsøving som et allmenndannende fag er under stort press, kroppsøvingfaget er med sine 701 timer i grunnskolen skolens tredje største fag og skal speile den norske kulturen i en vid forstand. (Sæle & Hallås, 2020) Noen av de største utfordringene til faget er hvordan noen ser på det som et rent rekreasjonsfag hvor fokuset er ha det gøy i bevegelse da ofte med ufaglærte lærere som har fokus på å flest mulig i aktivitet (Ommundsen, 2013) Quennerstedt (2019) viser på lik linje som Ommundsen (2013) til en bekymrende trend hvor kroppsøving profesjonen er under angrep, der læring og dannelse delen av faget kan falle i skyggen for aktiviteter med høy puls og forebygging av overvekt er i fokus. En annen trend som er på vei opp og frem i skoler i Sverige hvor faget er på vei til å bli mer teoretisk og fullt med skriftlige oppgaver som gir elever en teoretisk kompetanse om bevegelse istedenfor kroppslig læring og kroppslig kompetanse som de kan ta med seg videre i livet. (Quennerstedt, 2019) Ommundsen (2013) ser på fagets *hva* som det mest uklare i dagens skole og mener at grunnstammen av fagets *hva* må være bevegelseskompetanse i form av fysisk – motoriske ferdigheter.

Når Ommundsen (2013) snakker om fysisk – motoriske ferdigheter som bevegelseskompetanse er det viktig å forstå dem i en vid forstand som ikke bare omhandler selve bevegelsesferdigheten, men som inneholder de sosiale og kulturelle karakter i møte med aktiviteter og skolen.

«Fysisk – motorisk ferdighet som bevegelseskompetanse må imidlertid ikke forstås i snever forstand som kun spesifikke tradisjonsbundne idrettslige ferdigheter. Det er viktig at man anvender et vidt og samtidig kulturelt og sosialt inkluderende begrep om slike kompetanse som er meningsbærende og sensitivt ovenfor elevenes bevegelseserfaring og deres kulturelle og sosiale karakteristika i møte med skolen.» (Ommundsen, 2013, s.5)

Fysisk – motoriske ferdigheter som egenverdi og dannelse
Egenverdien av fysisk – motorisk ferdigheter er en sentral del i den kroppslige dannelsen som inngår i allmenndannelsen i skolen. Hvor fysisk – motoriske ferdigheter ses på som en form

for praksis kunnskap som har en sentral rolle elevenes interaksjoner med omverden og sin egen læring. (Ommundsen, 2013)

Gjennom stimulering og utvikling av sin kroppslige kompetanse er og erfarer elevene verden rundt seg. Hvor en gjennom trening av enkle- og sammensatte bevegelser utvikler sin kroppslige dannelse i en modningsprosess i samspill med omverden. (Ommundsen, 2013) Forskning underbygger at økt bevegelseskvalitet er ikke noe mennesket tilegner seg alene, men at det er miljøavhengig med ulike aktiviteter i ulike miljø med ulikt utstyr sammen med pedagogiske tilbakemeldinger legger til grunne for motorisk læring og kroppslig dannelse (Ommundsen, 2013)

Fysisk – motoriske ferdigheter som nytteverdi

Ommundsen (2013) viser til hvordan fysisk – motoriske ferdigheter ligger til grunne som en viktig ressurs for elevenes fysiske og sosiale interaksjoner i sine tidligere år med også videre i livet. Det legger også et godt grunnlag for elever til å lykkes i teoretiske fag i skolen. Redusert aktivitet og fedme blant unge i dagens samfunn er en bekymring som Ommundsen (2013) mener kan stamme fra ungdoms mangel på fysisk – motorisk kapital som fører til for lite overskudd til å bedrive aktiviteter gjennom livet.

Dannelse

«Dannelse forstås altså som evnen til fornuftig selvbesemmelse, der forutsætter eller inbefatter emancipation fra det fremmedbestemte, som evne til autonomi, til fri selvstændig tænkning og frit at træffe selvstændig moralsk afgørelser. Netop derfor selvvirksomhed da også dannelsesprocessens centrale endelige utdrysform» (Klafki, 2016, s.32)

Klafkis danningsteori kan forstås som et hierarki hvor den kategoriale dannelsen står på toppen, på det neste nivå står det målkompleks som er tredelt og skal kunne utdype den kategoriale danningen; samfunn, autonomi og allmenndanning (Hohr, 2011).

Danning innenfor samfunnet handler ikke bare om å kvalifisere individet til å kunne ta del i samfunnet, men også kunne være med å skape/forme morgendagens samfunn gjennom samtaler, refleksjoner og samarbeid; (Hohr, 2011).

Den autonome delen handler om menneskets frihet og autonomi, Klafki deler denne underkategorien opp i tre deler igjen; selvbestemmelse, medbestemmelse og solidaritet; Selvbestemmelsen blir i denne sammenheng brukt i en snever betydning, og har fokuset på at hvert enkelt individ skal kunne få bestemme over egne personlige levekår slik som, religion, tanker og tale, utdanning og yrke. Med medbestemmelse legges det vekt på at individet skal

være villig og kompetent til å ta del i samfunnet, utforme og utvikle dens kulturelle og politiske horisont. Dannelse skal legge til rette for at individet skal kunne vise solidaritet ovenfor andre enkeltindivider og grupper. Solidaritet er ifølge Klafki en logisk forutsetning for den enkeltes og felleskapets frihet, enkelt forklart individets forpliktelser inn mot samfunnet, i form av ansvar for sitt eget og andres liv i et demokratisk samfunn. (Klafki, 2016; Høhr, 2011; Engelsen, 2016)

Til slutt kommer *allmenndannelse* som den mest omfattende målkompetansen hos Klafki som han igjen deler inn i tre; *danning for alle, forpliktende felles kjerne og allsidige interesser og evner*. (Høhr, 2011) Allmenndannelse blir forstått som *danning for alle* og skal ifølge Klafki (2016, s.72-74), betraktes som en borgerrett og blir dermed en betingelse for selvbestemmelse, Klafki (2016, s.74-88) forklarer det slik; hvis allmenndannelse skal overholde medbestemmelse og solidaritetsprinsippet, må allmenndannelse tilegne seg dagens universelle verdensproblem, samt fremtidens, og hvordan en skal kunne hankses med dem. Den tredje og siste delen *allsidige interesser og evner*; dette allmenndannende prinsippet handler om å danne mennesket innenfor dets allsidige interesser og evner for å bevare menneskets frihet. (Klafki, 2016, s.89-93).

Klafki (2016) mener at en som deltar i allmenndannelse bør ha en bevissthet om, skaffe seg innsikt om, se sin egen rolle, sitt ansvar og vilje til å motvirke det han kaller for de universelle nøkkelproblemer som samfunnet står ovenfor. Disse problemene er; fredsspørsmålet, miljøspørsmålet, samfunnsskapt ulikheter, tekniske styrings-, informasjons- og kommunikasjonsmedier og enkeltmenneskets subjektivitet og jeg/du -forholdet (Klafki, 2016, s.74-88; Høhr,2011).

Fredsspørsmålet, miljøspørsmålet, samfunnsskapt ulikheter, tekniske styrings-, informasjons- og kommunikasjonsmedier og enkeltmenneskets subjektivitet og jeg/du -forholdet (Klafki, 2016; Høhr,2011) er ifølge Klafki (2016) de universelle nøkkelproblemer som menneskeheten står ovenfor. Et menneske som er deltakende i allmenndannelse bør ha en bevissthet om, skaffe seg innsikt om, se sin egen rolle i, sitt ansvar, og vilje til å motvirke disse nøkkelproblemene for å hjelpe samfunnet fremover.

Allmenndannelse blir med dette en forutsetning for Klafki (2016) sin kategoriale dannelse, som bygger på et dialektisk forhold mellom det objektive (innholdet) og det subjektive (individet). Den kategoriale dannelseteorien til Klafki er altså dialektikken mellom den formale (subjektet) og den materiale (objektet) danningen.

Den formale og den materiale danningen:

Den formale danningen legger vekt på det subjektive, den subjektiv del av dannelse er hvor et individ kan trene opp sine personlige evner og psykologiske funksjoner uten et spesifikt material, som f.eks. ulike tekstmaterialer eller kunstneriske materialer. Individet kan innen denne retningen trene opp tankeevnene sine ved å arbeide med f.eks. matematikk. (Klafki, 2016). Formale eller den funksjonelle danningen (Straum, 2018) dannelsesprosessen handler her om å utvikle og modne evnene og anlegget som er i hvert enkelt individ. Disse funksjonene kan være fysiske, sjelelige og åndelige. Det er gjennom å utvikle disse funksjonene (fysisk styrke og utholdenhet, viljestyrke, etisk dømmekraft m.f.) at individet kan rustes for utfordringene som voksenlivet byr på. (Straum, 2018)

Den materiale danningen legger vekt på dannelseeffekten et innhold kan ha på et individ. I motsetning til den formale danningen mener den materielle danningen at hvis et individ jobber med materiale om historie så vil den materiale danningen legge opp til at stoffet som individet jobber med har en dannende effekt på individet. (Klafki, 2016). Det bli også sett på som den *danningsteoretiske objektivisme* (Straum, 2018) dannelse innenfor denne retningen ses på som en prosess der samfunnets kulturgoder, som blant annet samfunnets kunnskaper, etiske verdier og de estetiske idealer blir presentert for individet. Kulturinnholdet vil bevare sin objektive beskaffenhet, og vil ha en dannende effekt på individet (Straum, 2018)

Klafki (2016) kritiserer disse retningene innenfor klassiske danning for å være for ensidig, kritikken hans handler ikke om manglende dannelse, mangelen på dialektikk. Det at noe er dialektisk; «[...] forstået på den måte at dannelse er udtryk for en menneskelig utvikling i konstant vekselvirkning med de naturlige og kulturelle omgivelser, det vil sige de omgivelser, der af kulturen er tillagt betydning.» (Klafki, 2016, s.14) på bakgrunn av dette etableres *kategoriale danning* som svar på den formale og den materiale danningsteoriene, men en danningsteori som er dialektisk.

Kategoriale danning

«Den kategoriale dannelse opnås ved, at barnet tilegner sig kategorier, hvorigennem det kan forstå det samfund og den kultur, det lever i» (Klafki, 2016, s.17). I den kategoriale danningen legges det vekt på menneskets dynamiske forhold til dens historie og dens egen læringshorisont, med at mennesket stadig er i «bevegelse» og utvikler seg, mellom det subjektive og det objektive.

Innenfor den kategoriale danningen legges det vekt på at erfaringer har en naturlig og viktig plass i all læring hos et individ (Klafki, 2016). Grunnenssen i den kategoriale danningen til

Klafki er dialekten mellom det subjektive og det objektive, hvor det subjektive blir sett på som elevens personlighet og det objektive blir sett på som undervisningen (Klafki, 2016). Kategoriene i den kategoriale danningen et bindeledd mellom individet og verden. (Hohr, 2011) Det er gjennom det dialektiske forholdet mellom det subjektive og det objektive at en dobbeltsidig åpning oppstår (Klafki, 2016 & Straum, 2018)

Det er den dobbeltsidige åpningen som fører til danning, oppstår i en «sammenvevd prosess» (Straum, 2018) hvor individet åpner seg for verden (det kulturelle innholdet) og verden åpner seg for individet. Denne erfaringsprosessen munner ut i at danning skapes gjennom kunnskap, erfaringer og opplevelser som individet erfarer. Resultatet blir altså danning gjennom at det skapes kunnskap, erfaringer og opplevelser.

Elementære og det fundamentale blir sett på som en dobbel forankring av kategoriene subjektivt og objektivt (Hohr, 2011) «*Det elementære er altså knyttet til spørsmålet om hvor grunnleggende en kategori åpner eleven for sin verden, mens det fundamentale er knyttet til spørsmålet om hvor grunnleggende kategorien åpner verden for eleven*» (Hohr, s.168)

Klafki sin danningsteori har en mer generell pedagogisk tilnærming som kan og bør ta i bruk i hvert fag, Klafki mener at undervisning som ikke har noen forankring i dannelsesteori vil være helt uten hensikt og mening: «Uden dannelsesorientering vil enhver pedagogisk handling være en famlen i blinde» (Klafki, 2016, s. 15). Margareth Whitehead har i sin danningsteori *physical literacy* utarbeidet en danningsteori som fokuserer seg konkret inn mot kroppsøvningsfaget. Likt med allmenndannelsen til Klafki ses også *physical literacy* på som en prosess som varer hele livet ut. (Klafki, 2016; Whitehead, 2014)

Physical literacy.

Physical literacy er en målsetting verden over for all fysisk aktivitet og ikke minst for kroppsøvningsfaget (Whitehead, 2014; 2007). Teorien kom frem etter en bekymringsfull trend som har utviklet seg i de senere årene hvor fysisk aktivitet blant den voksne befolkningen og skoleelever ser ut til å falle drastisk. Whitehead (2014) viser til at færre og færre fortsetter med fysisk aktivitet etter endt skolegang, flere former for stillesittende fritidsaktiviteter trer frem blant unge, fedme og stressrelaterte utfordringer vokser seg større blant befolkningen og kroppsøvningsfaget har hatt et fokus inn mot idretten og topprestasjoner, kontra utforskning og læring.

Physical literacy er basert på monistisk prinsipp som forklarer mennesket som en sammenstilling av evner som er vevd tett sammen, kropp og sinn er avhengig, gjensidig og

berikende for hverandre. Den kroppslige dimensjonen har ifølge monisme en viktig rolle i å erfare verden rundet oss og utforske den (Whitehead, 2014 & 2007)

Definisjonen på physical literacy lyder som følgende: *«motivasjon, tillit, kroppslig kompetanse, kunnskap og innsikt til å verdsette og ta ansvar for å opprettholde meningsfulle fysiske sysler/aktivitet gjennom hele livsløpet»* (Whitehead, 2014, s.83)

For å bli physical literate må en ifølge Whitehead (2014; 2007; 2001) mestre (oppfylle) flere eller alle av de egenskapene som blir nevnt i definisjonen. Å være physical literate er ifølge Whitehead (2014), ikke en tilstand en har får også innehar resten av livet sitt, men heller en individuell reise hvor en er i konstant utvikling. Whitehead (2014; 2007) presiserer også at physical literacy er noe alle kan oppnå, ut ifra deres egne forutsetninger. *«Den fysiske dannelsens består i motivasjon og selvtillit knyttet til deltakelse i fysisk aktivitet, i trygg forvisning om at dette vil oppleves positivt og selvbekreftende»* (Whitehead, 2014, s.84)

Noen av kjennetegnene til mennesker som er physical literate er at individer utvikler seg fysisk og opplever tilfredsstillelsen ved å lykkes samt opplever fremgang ved sin fysiske aktivitet. Selvbevisstheten, selvbekreftelsen, tro og tillit til seg selv styrkes. Individet innser også at det å være i fysisk aktivitet kan være givende og lystbetont som igjen fører til at det får lyst til å satse videre på den aktive livsstilen, og tør å utforske et enda bredere spekter av aktiviteter og åpner nye dører til å utforske. Den generelle helsen og trivselen bedres, og minsker risikoen for overvekt. Det innser hvor viktig det er å ta ansvar for egen helse og lærer seg å ta veloverveide beslutninger inn mot sin fysiske aktivitet fra et informert ståsted. (Whitehead, 2014).

Whitehead (2014) sin definisjon på et physical literate individ er som følgende: *«Fysisk aktivitet er en forutsetning for å oppnå fremgang på sin kroppslige dannelsesreise. Når slik aktivitet utøves med innlevelse, entusiasme og annerkjennelse for dens helhetlige verdi, kan individet beskrives som å være physical literate»* (Whitehead, 2014, s.94) Whitehead (2001) bruker begrepet «embodiment» om hvordan individet utvikler seg gjennom en kroppslig interaksjon med omverden, og kommer med en annen definisjon på et physical literate individ i 2001: *«This individual moves with poise, economy and confidence in a wide variety of physically challenging situations. Furthermore, the individual is perceptive in 'reading' all aspects of the physical environment, anticipating movement needs or possibilities and responding appropriately to these, with intelligence and imagination»*. (Whitehead, 2001, s. 131)

«Movement capacity»

For at et individ skal kunne «move with poise» så settes det et visst krav til individets fysiske kapasitet; balanse, koordinasjon, fleksibilitet, smidighet, kontroll, presisjon, styrke, utholdenhet og taktomslag, og muligheten å holde tempoet over en viss distanse. (Whitehead, 2001)

«Physical challenging situasjon»

Whitehead (2001) deler denne kategorien inn i to underkategorier, naturskapte omgivelser slik om i vann, de ulike overflatene en kan komme utfor (bakker, urer etc.), klatre i trær og de ulike værforholdene en kan bli utsatt for. Den andre kategorien er menneskeskapt miljøer slik som stiger, sykler eller trampoliner er eksemplene som kommer frem.

«Reading the environment»

Med å lese miljøet mener Whitehead (2001) at individet klarer å gjenkjenne ulike former, størrelser, vekt, overflate, fart og bevegelsen til andre objekter, og individer. Whitehead (2001) mener videre at individer bruker tidligere erfaringer til å komme seg forbi nye utfordringer og videreutvikle bevegelsesmønstrene sine.

Whitehead (2014) viser til at det ikke er noen dragkamp eller motsetninger mellom kroppsøvfaget og physical literacy, men hun forklarer også at en kroppsøvingslærer ikke underviser i kroppslig dannelse. Det er selve undervisningen som legger til rette for at elevene skal få opparbeide seg en kroppslig kompetanse, som de tar med seg videre på reisen til å bli physical literate. Læreren legger til rette for physical literacy like mye gjennom HVORDAN man undervise, som HVA man underviser. (Whitehead, 2014) Quennerstedt (2019) argumenterer i sin artikkel for at kroppsøvingslæreren bør ha fokus på HVORFOR når han skal planlegge timene sine. Argumentet hans legger vekt på at det er gjennom HVORFOR at kroppsøving blir et læringsfag, ikke HVORDAN det læres eller HVA de lærer. Det er først etter at læreren har funnet ut HVORFOR elevene skal lære at HVA og HVORDAN komme i planleggingen av timene i faget. (Quennerstedt, 2019)

Whitehead (2014) har seks punkter innen pedagogiske forhold som hun mener er viktige for å legge til rette for kroppslig dannelse;

Opplevelser som:

- Er givende og lystbetont slik at de motiverer.
- Har positivt innvirkning på elevenes selvtillit og egenverdi.
- Gjør at elevene erfarer fremgang i mange meningsfylte fysiske aktiviteter.
- Gir elevene anledning til å ta selvstendige beslutninger om sin involvering i meningsfylte fysiske aktiviteter.
- Gjør at elevene innser verdien av fysiske aktiviteter for helse og trivsel livet ut.
- Stimulerer elevene til å innta en proaktiv holdning til deltakelse i fysisk aktivitet.

Whitehead (2014) anbefaler at elever i løpet av skolegangen bør eksponeres for et mangfold av varierte bevegelsesformer og har kategorisert disse i følgende kategorier; «spennings opplevelser, estetiske og ekspressive, atletiske, konkurransepregede, kondisjon- og helserelaterte, og samspill- og relasjonsbaserte» (Whitehead, 2014, s.94)

Metode og metodiske overveielser

For å undersøke: *Hvordan tilrettelegger læreren for danning i friluftslivsundervisning i kroppsøving på ungdomskolen?* og *Hvordan har lærerens friluftslivsundervisning endret seg fra LK06 til LK20?*

Er det nødvendig å få informasjon om hvordan lærerne tenker og deres praktisering rundt temaene dannelse og friluftsliv. Derfor er empiristyrte kvalitative forskningsintervju med det som Braun & Clark (2006) kaller for «bottom up» prinsippet det mest hensiktsmessige å benytte, for det kan skape informasjon på en systematisk måte (Postholm & Jacobsen, 2018). Dette er en induktiv fremgangsmåte med en empiristyrte tilnærming. Hvor det i denne oppgaven er tatt utgangspunkt i temaer som er blitt undersøkt i et fokusgruppeintervju hvor læreren har fått snakket relativt fritt rundt temaene knyttet opp mot problemstillingene i studiet (Braun & Clark, 2006). Videre er fokusgruppeintervju benyttet fordi det kan føre til ny og fersk kunnskap rundt temaet som blir diskutert av deltakerne, en annen fordel for forskeren når han har flere deltakere i rommet er at han får flere synspunkter fra deltakerne, en det en ville fått gjennom et intervju på tomannshånd (Kvale & Brinkmann 2021 (se vedlegg 4)

Utvalg:

Her vil oppgaven ta for seg en rask introduksjon av informantene som deltok i studiet, hvordan gjennomførselen av datainnsamlingen foregikk og hvordan prosessen med å få tak i informantene gikk fore seg og utfordringer som fulgte med.

Informantene.

For å gjennomføre en kvalitativ studie, må man ha informanter som vil la seg intervju og som en kan tilegne seg data fra. Denne studien ble gjennomført med seks informanter med til sammen 70,5 års erfaring innen kroppsøving, fordelt på tre intervju, fire menn og to damer. I de to første intervjuene deltok mannlige deltakere, og intervju tre bestod av kvinner, hvor den lengste har vært lærer i kroppsøving i 25 år og den som har undervist kortest tid i faget har vært i 1,5 år. Fokusgruppe 1, ble gjennomført med «Støre» som har 25 års erfaring og «Kai» med 5 års erfaring, fokusgruppe 2, med «Rolf» som har 22 års erfaring og «Svein» med 1,5 års erfaring. fokusgruppe 3 deltok Randi og Kari med 17 og 3 års erfaring.

Gjennomføring av datainnsamling

Innsamlingen skjedde via fokusgruppeintervju, fokusgruppeintervju er et ikke styrende intervju, det er istedenfor en intervjuguide som styrer intervjuet slik som er tilfellet i et semistrukturert intervju. I et fokusgruppeintervju har man åpne temaer som deltakerne snakker rundt, intervjueren blir sett på som en moderator som setter deltakerne i gang med en samtale rundt emnene som skal diskuteres og henter deltakerne inn hvis de skulle ende opp med å vandre for langt bort fra emnet som diskuteres. Hovedpoenget med denne formen for intervju å få frem ulike synspunkt rundt temaet som bli diskutert (Kvale & Brinkmann, 2021).

Den originale intervju planen var å gjennomføre fokusgruppeintervju med et selektivt utvalg med tre ulike skoler på ulik størrelse, i ulike kommuner med ulike geografiske tilhørighet, urban, bygd og kyst. Første runde med forespørsel ble sendt ut via mail, hvor en skole takket ja, en skole takket nei, en som enda ikke har kommet med et svar og den siste måtte oppringes, men endte i avslag. Det viste seg å få til et fokusgruppeintervju med tre deltakere i den situasjonen skolene i regionen var i skulle bli vanskelig. I neste runde ble det sendt ut totalt 12 e-poster og oppfølgende telefonsamtaler hvor responsen var lovende, dette endte opp med et oppmøte på en av skolen som førte til intervju nr. to, flere avslag og noen som ikke lot seg høre fra. Det siste intervjuet ble avtalt via direkte kontakt med en kroppsøvingslærer på skolen. Det hele resulterte i tre fokusgruppeintervju med to deltakere per intervju på skoler i tre forskjellige kommuner, to bygdeskoler og en kysts skole. De to bygdeskolene har forskjellige geografiske tilknyttinger, som gir studien en god variasjon i den geografiske tilhørigheten på skolene.

Prosessen med å få tak i informanter

Prosessen med å få tak i informanter tok mye lengre tid enn planlagt, mye på grunn av covid-19 og restriksjonene som var pålagt skolene i regionen. På grunn av restriksjoner, smitte,

vikartimer og fravær blant lærere var det vanskelig å få finne en tid til å gjennomføre intervju som passet for alle. Utslaget av dette ble for denne oppgaven at det ikke lot seg gjøre med gruppeintervju med tre deltakere, men det lot seg gjennomføre med to deltakere per intervju. Det siste intervjuet ble landet 3.5.2021, som gjorde at resultat og diskusjonsdelen ble forskjøvet litt i forhold til den originale planen. Det ble diskutert om en skulle gå over til et semistrukturert intervju med en og en av deltakerne, men valget endte på å gjennomføre fokusgruppeintervjuene med to deltakere og de samme spørsmålene/ temaene som i den originale planen, dette ble gjort fordi en ønsket den dialogen mellom læreren som gir en annen dybde, og ikke minst den kunnskapen som oppstår gjennom dialogen var ønskelig å få frem rundt temaene som studiet tar opp.

En utfordring med denne formen for intervju er at forskeren ikke er i førersetet, men er heller en moderator som observere og lytter, passer på at samtalen holder seg på rett spor og eventuelt «henter inn» deltakere som sporer av. Fordelen er at det denne type samtaler kan føre til ny og fersk kunnskap rundt temaet som blir diskutert av deltakerne, en annen fordel for forskeren når han har flere deltakere i rommet er at han får flere synspunkter fra deltakerne, en mann ville fått gjennom et intervju på tomannshånd (Kvale & Brinkmann 2021). Intervjuene ble tatt opp på lydfil gjennom (nettskjema.no), videre ble dataene fra intervjuet transkribert og bearbeidet i NVivo.

Intervju

Her vil forskningstemaet bli presentert, etterfulgt av en gjennomgang av hvordan pilotintervjuet ble gjennomført og til slutt hvordan gjennomføringen av intervjuene ble gjort.

Forskningstemaer:

Intervjuguiden eller forskningstemaene (se vedlegg 1) som har blitt brukt i denne studien er utarbeidet som en blanding av ustrukturert og semistrukturert intervjuguide. Hvor det i innledningen er fokus på hvordan utvalget ser på danning innen kroppsøving. Videre bærer det over i tre hovedtemaer som omhandler friluftslivundervisning på skolen, danning innen friluftsliv og introduksjonen av LK20. I starten var det utarbeidet noen generelle (åpne og nøytrale) oppfølgingsspørsmål.

Pilotintervju:

I januar 2022 er Norge igjen kommet inn i en nedstenging og skolene i regionen er på gult nivå. Det har ført til at pilotintervju ute i skolen ikke har latt seg gjøre som planlagt og ble

derfor gjennomført med to medstudenter som det stilles stor tillit til. Pilotintervjuet ble gjort med dialog rundt gjennomførselen og tilbakemeldinger. Pilotintervjuet ble gjennomført digitalt, dette ble gjort med tanke på covid 19 situasjonene ute på skolen, og blant studenten som deltok.

Gjennomføring av intervju

Etter at lærerne ved de respektive skolene sa ja til å delta i studiet ble det avtalt sted og tidspunkt. Det var åpning for å gjennomføre intervjuene digitalt via zoom eller lignende kommunikasjonsmedier, men gjennom gjensidig enighet ble det lagt til rette for å møtes fysisk ved de representerte skolene. Intervjusituasjonene ble gjennomført innen lærernes arbeidstid i rolig omgivelser på egne møterom hvor en ikke ble forstyrret av kollegiet eller andre lyder.

Kvale og Brinkmann (2021) poengterer at tilliten i en intervjusituasjon skapes i løpet av de første minuttene av intervjusituasjonen, med dette utgangspunkt gikk undertegnede inn med en åpen og nysgjerrig innstilling og startet intervjuene situasjonen med en lett og uformell samtale om hvordan tilstandene var ved de respektive skolene. Før en gikk gjennom eventuelle spørsmål deltakerne hadde rundt prosjektet og intervjuet. En rask introduksjon om hvordan intervjuet var bygget opp. Det ble notert ned i en egen bok hvor lenge hver lærer hadde praktisert kroppssøving for å unngå sensitive data i lydopptaket. Forklaring rundt lydopptakene som ble tatt opp med diktafonappen til nettskjema på telefonen og en reserveløsning på pc-en som stod i flymodus. Dette lot seg gjøre siden det ikke ble tatt opp noe sensitiv data på lydopptaket. Bruken av lydopptak ble praktisert for å få en korrekt gjenskapelse av intervjuet i transkriberingsarbeidet kontra å jobbe ut ifra notater tatt fra intervjusituasjonen. Bruken av lydopptak virker ikke å ha noe forstyrrende effekt på informantene, intervjuene hadde en lengde på 20-25 minutter.

Data analyse

Her blir det beskrevet hvordan transkriberingsarbeidet ble gjennomført, hvilke prosess som ble gjennomført i analysen av dataene og til slutt fra empiri til hovedtema som viser en oversikt over hvordan empirien i studiet ble til hovedtemaene som resultatdelen er bygger opp på.

Transkribering

Både Postholm og Jacobsen (2018), og Kvale og Brinkmann (2021) beskriver transkripsjonsjobben av et intervju som en av de mest tidkrevende delen av en studie, som noen ganger kan bli overlatt til en annen person, ulempen med det er at forfatteren av studiet

kan risikere å gå glipp av detaljer som kan gi intervjuet en større dybde, det kan være alt fra litt nøling fra en av deltaker, hvem som oftest tar ordet og i hvilken rekkefølge ordet blir tatt. Transkriberingen av intervjuene ble gjennomført i Nvivo, Nvivo gir mulighet til å spille av lydfilen og transkribere i et og samme program med mange nyttige hjelpemidler, som en tidslinje som viser hvor langt en har kommet og automatisk lagring av transkriberingen og muligheten til å tilpasse hastigheten på avspillingen slik at det blir fin flyt i transkriberingsarbeidet.

Analyse

Analysen av dataene i studiet, ble gjennomført med en tematisk analyse tilnærming. Braun & Clarke (2006) deler den tematiske analysen opp i seks trinn.

1. *Bli kjent med dataene dine.* Det ble etablert god kjennskap til dataen gjennom lytting av intervju og transkribering. Transkriberingen ble gjennomført fortløpende etter hvert intervju, slik at selve intervjusituasjonen og dens inntrykk enda var ferske gjennom hele prosessen. Transkriberingssprossen ble gjennomført i dataprogrammet Nvivo, som var et effektivt verktøy i hele prosessen.

2. *Lag kode.* Etter transkriberingen i Nvivo, ble programmet brukt til å finne og lage koder av sitater fra intervjuet. Nvivo viser seg igjen å være et nyttig verktøy i arbeidet med å lage koder. Her er det en egen «oppgave» hvor en lager koder ut fra intervjuene. I første omgang ble det laget koder på for hvert intervju separat, dette viste seg å skape flere ulemper enn fordeler. Etter konsulering med veileder ble det rådet til å lage et felles dokument for å få et bedre overblikk og gjøre det resterende arbeidet lettere. Kodene som kom ut av denne prosessen, kom etter det som Braun & Clarke (2006) kaller for en induktiv tilnærming, hvor den induktive tilnærmingen koder dataene uten og prøver å sette dem inn i eksisterende rammer.

I analysearbeidet skiller Braun & Clarke (2006) mellom sematic (overfalte) og latent (dybde) tilnærming. Dette studie går fra en semantic tilnærming i kodingen av intervjuene til en mer latent tilnærming i det videre arbeidet med temaene.

3. *Let etter temaer.* Letingen etter tema ble mye lettere etter å ha gått gjennom alle intervjuene på et og samme dokument som gjorde det mye mer oversiktlig og enklere å lete etter temaer. Her ble 27 forskjellige goder satt sammen til seks subtemaer.

4. *Gå gjennom temaene.* Etter gjennomgang av temaene viste det seg å være totalt seks subtemaer: *generell dannelse, kroppslig/praksis dannelse, ressurser utfordringer, ressurser fordeler, kroppsøving og friluftsliv.*

5. *Definer og gi navn til temaene:* Etter en ny runde med definering og leting etter en rød tråd innad subtemaer, ble de seks subtemaer til tre hovedtemaer; *Dannelse som et paraplybegrep, Tilgjengelige ressurser og Det glemte temaet i kroppsøving.*

6. *Produser en rapport: Se fra empiri til hovedtema*

Fra empiri til hovedtema.

Her vises en rask oversikt over hvordan empirien fra fokusgruppeintervjuene ble til undertemaene som dannet hovedtemaene som resultatdelen er bygget opp på.

Empiri	Undertemaer	Hovedtema
<ul style="list-style-type: none"> - Har vi jo et fokus på å hjelpe hverandre, gjør hverandre gode, fair play. - Danning i kroppsøving, det handle jo om altså, først og frems tenker jeg på et fellesskap. det med å kunne være en ressurs for andre. Med samarbeid, samhold, kunne ja hjelpe andre til å bli gode. 	<i>Generell dannelse</i>	Dannelse som et paraplybegrep.
<ul style="list-style-type: none"> - Kroppsøving handler om få bevegelsesleden og se verdien av å holde seg i aktivitet og det å ta det med seg videre i livet. - Jeg tenker at det handler om når du er ute så er det jo dette her med sporløs ferdsel, det å ta vare på, innenfor bærekraften, det å ta vare på naturen bruke ressursene at du liksom, det 	<i>Kroppslig dannelse / praksis dannelse.</i>	

<p>handler igjen det med samspill med naturen.</p>		
<ul style="list-style-type: none"> - Vi sliter jo litt med å faktisk få tid til å planlegge godt nok. - Det er ikke ressurser til å frakte oss heller, vi har ressurser til en busstur i året. 	<p><i>Ressurser utfordringer</i></p>	<p>Tilgjengelige ressurser.</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Vi har tilgjengelig frilager. - Vi har en fast at niende skal ha en overnattingstur. Den skar seg for tiende nå i fjor og det er veldig bra at ledelsen prioriterer det inn. 	<p><i>Ressurser fordeler</i></p>	
<ul style="list-style-type: none"> - Det er interessant jeg liker retningen det har tatt nå kontra før. spesielt kompetansemålet; bruk egen kompetanse til å fremme andres læring. den synes jeg er helt super for å vise. du går inn mer som en veileder at elevene skal lære seg å veilede andre, det er jo så mye brukt i livet. - Men jeg tenker det er på tide og jeg synes det er veldig bra. Samtidig så er det en utfordring og når du skal gi karakterer på andre vilkår enn det en gjerne har gjort tidligere. 	<p><i>Kroppsøving</i></p>	<p>Det nedprioriterte temaet i kroppsøving</p>
<ul style="list-style-type: none"> - Det er litt sånn ymse, men det spørres på hva en legger i friluftsliv som begrep. - Men friluftsliv har verken blitt mer, 	<p><i>Friluftsliv</i></p>	

har faktisk blitt mindre etter at jeg kom hit.		
--	--	--

Styrker og svakheter med studiet

Kriteriene reliabilitet (pålitelighet), validitet (gyldighet) og generaliserbarhet (representativitet) indikerer ofte kvalitet. I denne delen av studiet går en gjennom hva som har blitt gjort for å opprettholde disse kriteriene som er med på å styrke denne studien.

Validitet

For å opprettholde validiteten til denne oppgaven har det blitt brukt kvalitativ studie med fokusgruppeintervju som metode. Gjennom et semistrukturert fokusgruppeintervju hvor lærerne blir presentert for spørsmål i form av temaer og ikke halvåpne eller lukkede spørsmål, legges det ikke noen føringer for svarene, men heller gir deltakerne fritt rom til å diskutere og komme frem til egne svar i dialog, oppfølgingsspørsmålene var konstruert åpne og objektive for å oppdrive mer rundt temaene. Gjennom dette sikrer studiet lærerens perspektiv og erfaringer for de gjeldene temaene.

Videre kan validiteten styrkes ved å kunne redegjøre for de metodiske valgene og hvordan forskningen har utartet, dette kan gjøres gjennom en åpen redegjørelse rundt analysen og dataene som kommer ut av den.

«*Hvor godt representerer mine begreper virkeligheten (empiri)*» (Postholm & Jacobsen, 2018, s.229) Hvor troverdig er de dataene og empirien som blir presentert i studiet. Er temaet og empirien for studiet relevant ut mot skolehverdagen? Empirien som ligger i bunnen for forskningsspørsmålet og intervjuet er spørsmål som sitter igjen etter fire og et halvt år med lærerstudiet og relevant praksis ved ulike skoler. Samt et helt liv med 13 år med skolegang utenom dette studiet. Forskerens egen interesse for friluftsliv og ønske om utvikling av læringsfaget kroppsøving som utgangspunkt for forskningen I tillegg til valg av metode så kommer troverdigheten frem i rammene av studien, denne studien foregår i faglige rammer som er forankret i annen forskning og har godkjenning fra NSD (*Norsk samfunnsvitenskapelig datatjeneste*) (se vedlegg 3).

Reliabilitet

Reliabilitet, Postholm & Jacobsen (2018) har fem punkter som for å ivareta reliabiliteten; 1. relasjonen mellom forsker og forskningsdeltaker, 2. forholdet mellom problemstilling og

forskningsdeltaker, 3. forskningens kontekst, 4. hvem har vi ikke fått tak i? og til slutt 5. har vi fått registrert alt det viktige? Det faller studiet naturlig å reise ut til skoler og intervjuere lærere for å samle inn dataene, det gir oppgaven en dybde med at dataene kommer direkte fra mennesker som praktiserer profesjonen. Informantene som deltar i denne studien er en del av et tilfeldig utvalg, men på grunn av restriksjoner og tidspress hadde en ikke mulighet til å kunne drive en seleksjon om hvem som fikk delta eller ikke. Utvalget i denne studien er alle av lærerprofesjon, med ulike lærerutdanning bak seg og underviser i kroppsøving med ulik fartstid bak seg. Videre vil tydeliggjøringen av forskningsprosessen i studien være med på å øke reliabiliteten ytterligere med at andre kan etterprøve metoden og resultatet. Postholm og Jacobsen (2018) forklarer at et spørreskjema eller en intervjuguide, kan svekke reliabiliteten med ledende, uklare og – doble spørsmål. Intervjuet i denne studien vil omhandle temaer, og spørsmålene blir med dette veldig vide og åpne, med det «tvinger» man heller ikke respondenten til å svare på fastsatte spørsmål som de selv kanskje ikke finner like relevante, for å sikre svarene som trengs og holde deltakerne inne på temaet er det utarbeidet åpne og nøytrale oppfølgingsspørsmål.

Generalisering.

Kvale og Brinkmann (2021, s.289-291) deler generaliserbare inn i tre ulike kategorier: *naturalistisk, statistisk og analytisk generaliserbare*. I kvalitativ forskning så omhandler ikke generaliseringen om en kan generalisere resultatene globalt, men heller om en kan overføre kunnskapen som skapes i intervjusituasjonen kan overføres til lignende situasjoner og med det skape ny kunnskap.

Statistiske generaliserbarheten omhandler representative informanter og ses på som formell og eksplisitt. Kvale & Brinkmann (2021) mener at denne generaliseringen er mulig selv med få informanter, og med det gjør denne studien overførbar. Så lenge utvalget er tilfeldig, og resultatene er kvantifiserte.

For å sikre generalisering av dette studiet kan en koble det opp mot den *statistiske generaliserbarheten*; Informantene ved dette studiet er alle aktive kroppsøvingslærere som har relevant utdanning i form av lærerutdanning av ulike slag, de praktiserer faget, dog med ulik fartstid. Det gir en unik innsikt med informanter som baserer undervisningen på sin egen erfaring fra mange år i skolen, sammen med informantene som kommer inn med nye metoder og forskning i ryggen til å støtte seg på. En kan også se gjennom den *analytiske generaliseringen* om hvordan dette studiet argumenterer rundt funnene og hvordan dette

kan overføres til nye situasjoner, og med det klarer å overbevise den leseren om at studiet kan overføres til nye situasjoner.

Etisk betraktning

Det etiske spørsmålet kan kobles opp mot hvordan en presenterer dataene som en finner i studiet. Denne oppgaven har gått gjennom en godkjenning fra NSD (se vedlegg 3) som gir en trygghet i form av at skissen for oppgaven er innenfor deres retningslinjer, videre er informantens samtykke (vedlegg 2) viktig å få før en gjennomfører intervju. Kvale & Brinkmann (2021) viser også til konfidensialitet og konsekvens for og delt i forskningsprosjekt.

Informantenes samtykke

Etter at studiet fikk klarsignal fra NSD, startet arbeidet med å skaffe informanter, etter at informantene gav sitt ja ble de tilsendt informasjonsskriv og samtykkeskjema før intervjusituasjonen for å sikre frivillig deltakelse. Kvale & Brinkmann (2021) peker på at dette gir en trygghet til at informantene vet hva de går til og at de til enhver tid har mulighet til å trekke seg fra studiet uten en forklaring.

Konfidensialitet og anonymisering.

I den kvalitative forskningen omhandler konfidensialitet om at private data ikke havner på avveier og hva deltakerne godtar at dataene fra intervjuer kan brukes til (Kvale & Brinkmann, 2021).

Med at det ble gjennomført fokusgruppeintervju i dette studiet ble det naturlig å referere til fokusgrupper 1,2 og 3, som gir informantene en naturlig anonymisering, men i noen tilfeller har det vært nødvendig å vise til hvordan samtalene har utviklet seg i disse tilfellene har informantene blitt anonymisert med fiktive navn som gjør at de ikke kan bli identifisert. I transkriberingen har alt av stedsnavn og liknende som kan knyttes til skolene informantene jobber ved blitt fjernet. Informasjonen om informantene og deres besvarelse er lagret i programmet nettskjema, hvor de er passord beskyttet. (nettskjema.no) Alle lydopptak og transkriberingsarbeid vil bli slettet når studiet er ferdig, slik som informantene er blitt informert om.

Det at studiet er godkjent hos NSD gir en sikkerhet om at dette studiet holder seg innenfor de etiske retningslinjene til forskning. Informantene til studiet ble først kontaktet etter godkjenning fra NSD.

Konsekvenser for å delta

Kvale & Brinkmann (2021) viser til begrepet *velgjørenhet* når det kommer til konsekvensen for å delta i en studie. *Velgjørenhet* handler i korte trekk om at de negative konsekvensene som kan medføre å delta i en studie ikke må overgå de potensielle fordelene og betydning av den nye kunnskapen som skapes. Det er forskerens ansvar å reflektere over mulige konsekvenser studiet kan ha for informantene og de rundt dem.

Resultat

Her vil funnene fra intervjusituasjonene bli presentert, funnene vil bli presentert i de tre hovedtemaene som kom frem i analysen av fokusgruppeintervjuene; *Dannelse som et paraplybegrep*, *Tilgjengelige ressurser?* & *Det glemte temaet i kroppsøving*. Videre vil temaene fra analysen bli delt opp i undertemaene og skrevet ut fra dem. *Dannelse som paraplybegrep* blir delt opp i generell dannelse & praktisk og kroppslig dannelse og vil ta for seg de ulike fokusområdene læreren har rundt dannelsesarbeidet i kroppsøving. *Tilgjengelige ressurser* vil bli presentert i ressurser utfordringer og fordeler, her blir de ulike formene for ressurser som påvirker friluftslivsundervisningen på godt og vondt presentert. Til slutt det glemte temaet i kroppsøving vil ta for seg kroppsøving og friluftsliv, som tar for seg utfordringer rundt kroppsøving og hvordan lærerne som deltok i studiet praktiserer friluftslivsundervisningen.

Dannelse som et paraplybegrep

Ut ifra tre fokusgruppeintervju kom det frem et overordna tema i *dannelse som er paraplybegrep* med følgende undertemaer generell dannelse og kroppslig/praksis dannelse. Lærere har her brukt skriftlige oppgaver for å reflektere rundt kroppspress, helsesøster har undervist i klassen og snakket om psykisk helse. Det viser seg at det største fokuset innen dannelse i kroppsøving handler om å respektere ulikheter blant elevene, hvordan de skal håndtere dette, hvordan en kan lære å samarbeide til tross av ulikheter. Begrepet fair play ser ut til å ha fulgt lærerne over fra LK06 og viser seg å være et flittig brukt begrep blant lærere også i LK20. Viktigheten av fysisk aktivitet og dens rolle i det mentale ses på som en viktig del av dannelsesarbeidet i skolen. Det å kunne lære av andre, bærekraft og menneskets ansvar i møte med naturen og til slutt bevegelsesglede og hvilken betydning den har.

Generell dannelse

Det er et begrep som går igjen i alle tre fokusgruppeintervju og det er «fair play». Det er snakk om to forskjellige former for fair play blant lærerne, den ene versjonen omhandler det at elevene hjelper hverandre i ulike situasjoner og gjør hverandre gode.

«Vi har et fokus på å hjelpe hverandre, gjør hverandre gode, fair play[..]». (fokusgruppe 1)

«Jeg tenker og at det handler om fair play, og spille hverandre gode, gjør hverandre gode.»
(fokusgruppe 3)

Den andre versjonen av fair play omhandler respekt ovenfor regler og ærlighet i konkurranser, lærerne ser ofte at elever tøyser strikken i ulike aktiviteter for å kunne gå seirende ut fra den og at de ikke tror visse regler ikke gjelder for dem, det gjelder å vinne for enhver pris.

«I vårs aldergruppe som er 13-16 så er fair play en veldig viktig bit. Tror jeg snakker om det annen hver time, for at når du er sånn 13 -14 år er det noen som er så veldig opptatt av å vinne og sånt». (fokusgruppe 2)

I en tid hvor kroppen til elevene er i stor utvikling er det stort fokus på dette med å respektere hverandre, det gjelder ulikheter i interesse, tankesett, utstyr og ikke minst kropp. Puberteten er en stor del av hverdagen til elevene på ungdomsskolen. En lærer velger å ta i bruk ressurspersoner på skolen i form av helsesøster, som har fått en fast time i uken hvor hun snakker om endringer som skjer og hvordan kosthold og søvn kan påvirke den psykiske helsen deres.

«Ja det har hun fast då på trinnet jeg er på. Snakte blant annet om dette med kosthold, søvn og hvordan det påvirker psykisk helse og sånt». (fokusgruppe 1.)

Det kom frem at en lærer valgte å ha en teori økt i kroppsøvingen hvor eleven fikk en skriftlig oppgave hvor elevene skulle reflektere over kroppsbilde og hvordan samfunnet presenterer kroppsbildet, i takt med den nye læreplanen. Dette har blitt et større problem etter inntreden til sosiale medier som gir elevene falske kroppsbilder og legger ytterligere press på elevene i en allerede sårbar periode i livet deres.

«Med den er nye læreplanen, hadde jeg faktisk akkurat i dag en slik; reflekter over kroppsbilde og sånt noe. Så de har skriftlig oppgaver i dag faktisk, flaks der». (fokusgruppe 1)

Kroppsøvingsfaget stiller andre krav til eleven når det kommer til det å kunne være med medelever å kunne samarbeide med dem, selv om det ikke er personer som en ikke omgår i friminuttene eller utenom skolen, blir en paret opp med en medelev må elevene se seg nødt til å kunne samarbeide med hverandre selv om de ikke liker hverandre.

«Ta utgangspunkt hos oss, så har vi litt utfordringer med både samarbeid, klaging, «syding», kommentarer, hvordan man er sammen med andre, både i aktiviteter, men og generelt. Viktig del av danning er å kunne samarbeid og være sammen, gjerne med personer man ikke liker godt. Det får du trent deg på i kroppsøving, for der er du nødt til det». (fokusgruppe 2)

En trenger ikke å like hverandre, men det å respektere medelevene er viktig del av dannelsesreisen for elevene i ungdomsskolen, det å takle at folk ikke har den samme synspunktet som seg selv, at en ikke må vinne for hver pris. Dette kan vise seg å være en utfordring blant noen elever.

«Det er og det å anerkjenne at vi er forskjellige, har forskjellige utgangspunkt, både i kroppsøving, klasserommet og generelt. Vi er forskjellige og det må vi respektere og kunne samarbeide med folk med forskjellige interesser, utgangspunkt og hvor flinke mann er. Det er en utfordring». (fokusgruppe 2)

Det å være en samfunnsaktør kommer også frem som et viktig punkt under dannelsesarbeidet som blir gjort i skolen. Hvordan skolen kan veilede elevene mot å bli personer som er med på å utvikle samfunnet på en positiv måte.

«Du skal jo være en samfunnsaktør, du skal være et individ som får samfunnet fremover på en positiv måte.» (fokusgruppe 2)

Kroppslig/praksis danning

Utviklingen i samfunnet kan ha noe med denne utviklingen av «meg og mitt» fokuset til elevene og hvordan fokuset i samfunnet har endret seg fra en «oss»-mentalitet til en «meg og mitt»-mentalitet merker lærerne har smittet over på elevene sine, lærere møter foreldre som er mye mer på «[...] hvorfor får ikke min sønn eller datter?» (fokusgruppe 3) som legger mer press på barna om å være best og vinne. Det å kunne sette seg selv og sine ønsker om å vinne, og vise seg frem til side og heller være en ressurs for sine medelever ses på som en viktig del av dannelsen. Det viktigste er ikke å kunne lage det fineste målet i fotballen, eller å ha de beste fintene i håndball. Det er en større styrke i kroppsøving å bruke disse ferdighetene til å hjelpe laget sitt. Bruke ferdighetene til hjelpe medelever til å utvikle ferdighetene sine og oppleve mestring i faget.

«Ja og så tenker jeg det å sette seg selv til side, for det er jo veldig mye i hvert fall nå, mye fokus på meg og mitt, men å bruke det faget til "det betyr ikke så mye"[...] å vinne [...] det viktigste er i møte med andre, det å kunne sette seg til side og være en ressurs for medelever». (fokusgruppe 3)

Det å ta vare på hverandre, dele ansvar og ressurser ses på som god praksis dannelse av lærerne. Elever som har vært med å bære vedkubber når klassen skal på tur, slik at de kan tenne opp et bål til varme seg på og lage varm mat på en kald vinterdag. Dele på nistepakker med medelever som kanskje ikke har med seg ei pølse som de kan lage på bålet.

«Dele litt mat hvis noen ikke hadde pølse med seg, de lærer jo å ta vare på hverandre på de turene og ta de med i leken, få med andre i leken» (fokusgruppe 1)

Det å kunne avse noen tørre plagg til noen som ikke har sett på værmeldingen og mangler regnklær til turen kommer frem som fine forslag på hvordan dannelse kommer frem når elevene er ute på tur med klasse.

«[...] også er det noen som lærer å hjelpe de som fryser, når vi var på skitur så var det noen som fikk låne litt ekstra klær». (fokusgruppe 1)

Når det kommer til bekledning så er noen av lærerne overrasket over hva de blir møtt med når de skal ut på tur med klassene, hvordan kan stille med de samme klærne som om de skulle ha vært på skolen hele dagen. Dette med hvilke egenskaper ull har i forhold til bomull og hvorfor en ofte vil foretrekke ull når en er ute på tur.

«Det er helt vilt hva de får til å ta på seg, når vi skal ut på tur. Mange er veldig flinke, men det er noen som trenger og ikke får den innputten på dannelse hjemme. Hva vil det egentlig si å være ute? Hva må du ta hensyn til? Hva skal du ha? Hva er ull? Hvorfor er ull bedre enn bomull? Mange sånne ting, som går på dette å klare seg selv.» (fokusgruppe 2)

Lærere ved den ene skolen forklarer at de ser på dannelsesarbeidet som noe som går igjen i alle fag, et av fokusområdene har med garderobekulturen. Hvordan en oppfører seg der, at en tenker hygiene og dusjer etter kroppsøvingsøkta.

«Livet er jo ikke delt inn i fag er det ikke det som er så fint, selv om skolen er delt inn i fag, så vil en jo dekke over dette med dannelse i andre fag og, sammen med kroppsøving tenke jeg. Selv om det er litt utfordrende med ungdommer i puberteten har vi fokus på hygiene, dusjing, oppføre oss i garderobe, det er også enn del av timen, undervisningen og dannelsen.»

(fokusgruppe 1)

I tillegg til å ta vare på hverandre er det også læring i å kunne hjelpe hverandre, lærere ved den ene skolen tok med seg trinnet sitt ut på en overnattingstur hvor de sammen med eleven syklet til plassen de skulle overnatte. Når de da kom frem til overnattingsstedet fikk elevene beskjed om at de skulle sette opp teltene selv og stå for ansvar kveldens underholdning. Her

viste det seg at det var stor forskjell på kunnskapen om å sette opp telt og hvordan en skulle organisere underholdningen. Lærerne fikk frem poenget sitt og eleven spilte på hverandre og gjorde hverandre gode.

«De skulle slå opp teltet selv, sant, det er jo læring. Då hjalp de hverandre det var var jo noen som fikk det veldig bra til. [...] også hadde vi fritt med aktiviteter som de kunne gjøre på dagen og at de fikk ansvar for å lage til noe sosialt, hver klasse, på kvelden. Vil jo sei at de får prøvd seg skikkelig på sosial kompetanse som jeg vil sei er en del av læringen då».

(fokusgruppe 1)

Et annet tema som kom opp og som det er veldig mye fokus på i den nye læreplanen er bærekraftig utvikling, og hva en kan gjøre for å ta vare på jordkloden som står ovenfor en stor utfordring med at ressurser begynner å bli oppbrukt og mennesker begynner å sette for store spor igjen etter seg.

«Jeg tenker at det handler om når du er ute, så er det jo dette her med sporløs ferdsel, det å ta vare på naturen, innenfor bærekraften, det å ta vare på naturen og bruke den som den ressursen den er, det handler igjen om dette med samspill med naturen at der kommer den inn igjen. Det å tenke på det vi snakke om tidligere, at du setter deg selv til side og heller fokusere på naturen, hvordan kan en legge igjen minst mulig spor der, slik at andre kan få benytte den senere». (fokusgruppe 3)

Det var en lærer som tok opp bevegelsesglede og hvor viktig det er å finne en aktivitet som en liker og kan bedrive på fritiden også etter endt skolegang. Hvor viktig det er for den psykiske helsen og samfunnet å ha en idrett, en organisasjon eller bare noe sosialt å kunne gå til. Her stiller kroppsøving med en unik mulighet til å kunne introdusere elever for mange ulike bevegelsesaktiviteter som kan nå ut til et mangfold av elever.

«Så handle kroppsøving om å få bevegelsesgleden, se verdien av å holde seg i aktivitet og det å ta det med seg videre i livet om du holder på med en idrett, eller organisert, for det sosiale. Du tenker på fysisk og psykisk helse og hvor viktig det er i samfunnet, det å finne en ting i kroppsøving som du liker og kan tenke deg å drive på med senere. Det har en enorm verdi».

(fokusgruppe 2)

Lærerne diskuterte også hvor viktig det fysiske aktivitet er i dannelsesarbeidet deres og hvordan de bruker de andre fagene sine for å skape en rød tråd på mellom det å være i fysisk aktivitet og menneskets evne til å kunne tenke og resonere.

«Vi har jo for eksempel i naturfag og samfunn; om helse, mat og fysisk aktivitet. Vi kan egentlig snakke så mye vi vil om det, men hvis du ikke er fysisk aktiv så hjelper det ikke, du er nødt til å ha det samspillet for å kunne fungere som et menneske. Det er en veldig viktig del av det å fungere godt som person. For jeg er en av dem som mener at hvis du ikke er i fysisk aktivitet så går det ut over så mange andre ting, ikke bare kroppen, men også hodet ditt, evnen til å tenke, resonere og huske». (fokusgruppe 2)

Tilgjengelige ressurser

Lærerne er åpne om det er visse utfordringer de som kroppsøvingslærere står ovenfor når det kommer til ulike ressurser. Hvordan økonomien innad i kommunene kan sette begrensinger for hva en kan få gjennomføre og hvordan det tvinger lærere til å måtte drive dugnad for å kunne innfri kompetansemålene i kroppsøving. Hvordan prioriteringene innad i skolen kan være både en utfordring, men og en fordel. Timeplaner og antall timer tilgjengelig til faget er en kabal som sjeldent går opp. Til slutt vil det ta opp hvordan frilagerets sin inntreden har gjort praktisering av friluftsliv med et større antall elever lettere.

Ressurser utfordringer:

Det økonomiske aspektet i skolehverdagen vil alltid være et tema når en skal diskutere prioriteringer i kommuner og skoler. Alt fra kommunens størrelse, antall skoler, lokasjon til skolene og ikke minst størrelsen på skolene spiller en rolle når pengene skal fordeles. Lærerne ved den en skole som deltok i studiet har fått kjent på dette. Her har de fått en busstur til rådighet i løpet av et helt skoleår.

«Det er ikke buss som kan frakt oss heller, det er det ikke ressurser til» (fokusgruppe 1)

Lokasjonen til skole tilsier at de må ha buss for å komme seg ut fra bygda for å kunne delta på ulike arrangementer som f.eks. Tine stafetten. Tidligere kunne de sykle til nabobygda for å delta på slike typer arrangementer, dette har vært praktisert med at lærerne skilter på strekningene skal sykle. Læreren med lengst fartstid på denne skolen har ennå til gode å oppleve ulykker på denne strekningen.

«Støre: nå får vi ikke lov å sykle lengre, for nå er det plutselig for farlig.

Kai: Det har kommet nye regler.

Støre: aldri hatt et uhel og vi har skiltet.

Kai: trafikkert vei - så nå kan vi ikke sykle med elevene»

(fokusgruppe 1)

Denne restriksjonen og den kun en busstur gjør utgangspunktet for å delta på arrangementer eller bedrive friluftsliv utenfor bygda begrenset. De siste gangene har lærerne sett seg nødt til å bedrive dugnad for å oppfylle kompetansemålene. Før det nye forbudet mot sykling på vei ble innført tok lærerne ved skolen med seg elevene på en sykkelstur hvor de hadde overnatting. Dette ble gjort på dugnad hvor de etter å ha vært bort med elever i et døgn og gått natte vakt ikke får avspasering og må møte på fellestid. Et annet eksempel som kommer frem, er hvordan de på starten skulle ha med seg den nye 8.klassen på en lengre tur. Der hvor de før syklet måtte de nå ty til foreldre og engen biler til å kjøre skytteltrafikk for å frakte alle elevene til startområdet til turen.

«Så når vi var på tur nå i år da gjorde vi det på dugnad. Tror ikke det var noen som skrev kjøring opp og ned» (fokusgruppe 1)

Ved en annen skole har ledelsen valgt å innvilge at to klasser skal få gjennomføre en overnattingstur som er lagt til 9.klasse, men siden fjorårets 9.klasse ikke fikk gjennomføre denne på grunn av pandemien som rammet landet har de fått innvilget å ha det dette året.

«Vi har det fast at niende skal ha en overnattingstur. Den skar seg for tiende nå i fjor og det er veldig bra at ledelsen prioriterer det inn, det koster jo litt å gjennomføre en slik tur, du skal betale lærerne». (fokusgruppe 3)

Kroppsøving har i dagens læreplan 90 minutter i uken, hvordan skolene velger å organisere disse 90 minuttene er opp til hver enkel skole. En ordning som flere skoler har valgt er å økt i uken på 90 minutt. Denne ordningen har både fordeler og ulemper med seg, med 90 minutters time, så får en tid til å gjennomføre store opplegg som en kan, på den andre siden er elever oppfordret til 30 -60 minutt med moderat aktivitet til dagen, og det er ikke alle elever som har noe å få til på fritiden heller.

«En kommer inn i danningperspektivet og, man snakker om at man skal være aktive i 30 - 60 min hver dag, moderat og så har vi 90 min gym en dag i uken. Det er et lite paradoks bare det i seg selv.» (fokusgruppe 2)

Lærerne kunne godt tenkt seg mer fysisk aktivitet i dagens skole: *«men igjen så mener jeg at det burde være mye mer kroppsøving i skolen generelt. Mye mer fysisk aktivitet slik at en får tid til mer innen friluft. Så 90 min i uka; alt for lite!»* (fokusgruppe 2) Ved denne skolen har de fått kroppsøvingstimen lagt til de to siste timene en dag i uka, noe som til normalt ville vært en fordel, fordi en kan lage opplegg som går litt over tiden og eleven kan gå hjem og

dusje istedenfor å bruke 10-15 min av timen til dusjen og bli klar til neste time. En kan til og med lage større opplegg og ta avspasering en annen dag. Det som hindrer lærerne til å gjøre det med denne skolen er at de har fellestid rett etter skolen slutter den dagne de har kroppsøving, dette er et av de største grunnene på at friluftslivsundervisningen blir nedprioritert ved denne skolen. Lærerne opplever timeplanen som noe «knotet»

«Det har noe med organiseringen av dagen å gjøre, og strukturen her på huset, som er litt knotete både kroppsøving og en del andre fag, det er satt» (fokusgruppe 2)

Ressurser fordel.

En ressurs som har gjort sin inntreden de siste årene er Frilageret, her får skolene låne turutstyr alt fra enkle stormkjøkken til kanoer, ski og lavvoer hvis de trenger det. Dette har gjort det enklere for skoler å praktisere friluftslivsundervisning og planlegge større turer uten å gå på kompromiss med gratisprinsippet til den norske skolen. Den ene vinteren fikk en av skolene leie ski gratis til alle som ikke hadde tilgang til det når de hadde med seg klassene sine på skitur.

«Vi fikk tak i ski til alle som vi fikk lånt på frilageret, det var veldig bra, så da måtte en del på ski, som gjerne bare hadde gått på føttene før, så det er jo et pluss at det har kom, synes jeg (frilageret) også for skolene rundt oss, ikke bare oss. Nå lånte de ski nå når de skulle på leirskole, frilageret kom og leverer, så det er bra det.» (fokusgruppe 1)

En annen skole fikk låne dukker til å lære opp/trene på HLR redning med elevene. Det at lærere kan reise og hente HLR dukker og ta dem med tilbake til skolen og undervise i det frigjør mye ressurser for skolene, som slipper å kjøpe inn dukker og kurs for å gjennomføre det. Lærerne få opplæring i dette når de årlig tar kurs i for å ha svømmeundervisning med elever.

«Vi har tilgjengelig frilager, men det krever en del. Vi har litt dårlig tid, vi skal på møte etterpå. I fjor så hadde vi en time med HLR. Reise og hentet dukkene, koble opp utstyr og sånt, det krever vanvittig mye forberedelser». (fokusgruppe 2).

Det nedprioriterte temaet i kroppsøving

Det nedprioriterte temaet i kroppsøving vil ta for seg temaene, kroppsøving og friluftsliv.

Under kroppsøving vil det bli tatt opp hvordan lærerne ser på 90 min med organisert aktivitet i uken som alt for lite for elever. Fenomenet kroppsskam som har kommet mye tydeligere frem i dagens samfunn, hvordan kroppsøving er en arena som mange elever liker, men prøver

å utnytte. Hvordan lærerne føler seg heldige som får møte og oppleve elevene på denne arenaen. Oppfattelsen av at dagens elever takler mindre motgang og til slutt inntreden av LK20 og hvilke endringer den har ført med seg i form av endret fokus og endret vurderingspraksis. Hvor viktig de gyldne øyeblikkene er for både lærere og elever.

I friluftslivs delen vil en få et innblikk i noen av grunnene til friluftslivsundervisningen blir nedprioritert i kroppsøving, hvilke fordeler friluftslivsundervisningen gir, hvordan lærerne definerer friluftsliv, hvordan en kan bruke lavterskel friluftsliv. Hvordan en skole enda ikke har gjennomført en overnattingstur og ikke ser for seg å kunne få gjennomført det heller, mens andre skoler legger til rette for to turer på et år og til slutt hvilke fordeler lærerne ser med å gjennomføre fellesturer.

Kroppsøving

Det faktumet at det kun er 90 min med fysisk aktivitet ble et stort tema på den ene fokusgruppen, lærerne mener at det er alt for lite med 90 min i uken for elevene sine. (noen har også 90 min med fysisk aktivitet og helse) Det er ikke alle elever som har noe form for fysisk aktivitet å gå til på ettermiddagen når skolen er ferdig og kan raskt ende opp foran en av flere skjermer som finnes i hjemmene.

«Det er ikke alle som er aktiv utenfor skoletiden, skolen burde vært lagt opp til at det var mer fysisk aktivitet». (fokusgruppe 2)

Etter inntredelsen av digitale lærervekt og I-PAD/ Chromebook på skolene, blir det enda mer skjermtid på dagens elever. Lærerne prøver å legge frem for elevene hvor viktig det er å holde seg i fysisk aktivitet, fag som naturfag og fysisk blir også brukt til å formidle budskapet ut til elevene.

«Vi prøver å få dem til å forstå hvor viktig det er, vi har jo fysisk aktivitet og helse det er spesielt viktig der, men prøve å få dem til å forstå hvor viktig det faktisk er, at vi ikke er bygd for å sitte på rompa og holde på med I – PADEN». (fokusgruppe 2)

En utfordring som har kommet mer frem blant elever i dagens skole er kroppsskam. En av lærerne med lengst fartstid innen faget av de som deltok i dette studiet, legger frem hvordan nå møter flere og flere som er usikre på seg selv og kroppen. Dagens elever stiller stadig flere krav enn det de gjorde tidligere skal en tro denne læreren, han blir stadig møtt med «*små kverulanten*» (fokusgruppe 2) samtaler før hver kroppsøvingstime, slike samtaler som han omtaler som «*tidstyver*». Selv om garderobesituasjonen i seg selv kan være en tidstyv

kommer deg stadig flere elver som krever egne garderober, på grunn av at de vegrer seg for å dusje med medelevene sine.

«Det er stadig flere som må ha egen garderobe, det er mye kroppsskam, de sier det selv "nei jeg kan ikke dusje med andre fordi jeg har kroppsskam." og sånne ting som det der var jo unntaksvis før, kanskje 1%. nå er vi oppe mot 10% kanskje, som har sånne helt spesielle behov i forbindelse med det å være med andre. Det er faktisk en utfordring, det er det. Hvorfor? Det kan man sikkert skrive en hel oppgave om. så ja». (fokusgruppe 2)

Noe av det som gjør kroppsøving til et unikt fag er de mulighetene denne arenaen har å tilby til elvene som de teoretiske fagene ikke kan, spesielt når det kommer til dannelsesarbeidet som legges ned i faget.

«Kontra et teoretisk fag, hvis du sammenligner danning med utdanning, tenker jeg at utdanning er mer å tilegne seg visse kunnskaper om hvordan verden fungerer sånn sett, mens danningen tar mer for seg det sosiale aspektet og hvordan en fungerer sammen med mennesker. Begge er viktige på hver sin måte, men med litt forskjellige innfallsvinkler. Det tenker jeg kroppsøving har mye av, det står ikke i matte nødvendigvis at her skal vi lære og samarbeide, ulikheter og alt dette her. Det er det som gjør kroppsøving til dannelsesfaget kontra de andre». (fokusgruppe 3)

Ikke nok med at kroppsøving gir lærerne en gunstig plattform til å jobbe med dannelse i ulike former, de får også være i fysisk aktivitet i tillegg til å bedrive læring, noe som er unikt med faget. Kroppsøving er også en arena som lærerne opplever at mange elever liker. Lærerne er glade for å kunne møte elevene i dette faget å se dem utfolde seg og oppleve mestring. Det er også en arena hvor elver prøver å dra strikken lengst mulig, trækker ofte over streken og prøver å utnytte reglene til sin egne fordel uten å tenke seg om to ganger.

«Vi er sånn sett heldig som får møte dem på en arena som mange av dem liker, men som dem også prøver å utnytte» (fokusgruppe 2)

Det er spesielt en arena hvor mange av de eleven som ikke har sine styrker i de teoretiske fagene får en mulighet til å føle at de får til noe på skolen, kroppsøving gir disse elvene mulighet til å «blomstre» og være litt «KING KONG» (fokusgruppe 2).

«Kroppsøving er sånn sett viktig for du møter dem på en annen arena enn det du gjør i andre fag og derfor er det sånn vi har en del elever som er svak i teoretiske fag og veldig sterke i kroppsøving.» (fokusgruppe 2)

Selv om kroppøving gir elvene denne unike muligheten så har faget også sine utfordringer. Ved den ene skolen ble det diskutert mye rundt dette med elevenes utholdenhet og deres evne til å være utenfor komfortsonen sin, ha det litt ubehagelig og ikke oppleve mestring på de første forsøkene, det å kunne gå i kjelleren for å kunne komme seg videre virker å falle elver like naturlig som det gjorde for elver for 10 år siden, de var rett og slett bedre rustet til å kunne takle motstand før.

«Det også komme i en situasjon hvor en har det litt ubehagelig, enten at det er at du ikke mestrer ting eller det er for tungt når du springer. Det er stadig flere elever so unngår ubehagelige ting fordi de får lov til det.» (fokusgruppe 2)

«Å lære seg å takle motgang, det å kunne tape, og det å kjenne på det at en ikke får til alt» (fokusgruppe 2)

Innsats er et viktig stikkord i LK20, det å vise at en prøver, at en tar små steg i riktig retning. Den prosessen og utviklingen til eleven er blitt enda mer sentral i forhold til LK06 hvor det var mer fokus på ferdigheter. Lærerne ser at elever gir opp for lett når ting blir utfordrende, noe som ikke vil lønne seg når det kommer til vurderingssituasjoner i den nye læreplanen.

«Det å lære seg å takle motgang, det å kunne tape og kjenne på det at en ikke får til alt. Sånn er det jo ellers i livet og det å kjenne at dette får jeg ikke helt til, man må prøve, ha en innsats. Det er vel kanskje det faget i skolen hvor innsats teller, det er ingen andre fag hvor en blir vurdert i det». (fokusgruppe 2)

En annen lærer som tok utdanningen opp mot LK06 opplever denne endringen som positivt for faget og dets fremtid, *«Der opplevde jeg at fokuset var på ferdigheter, idretter og sånt, og nå jobber man mer med å se hvordan samarbeider den elevene med andre, er han flink til å ta initiativ selv, mer fokus på dannelsbitsen, kontra det med ferdigheter og idrettslige egentlig. opplever jeg selv i hvert fall.» (fokusgruppe 3)* *«Det er interessant jeg liker retningen det har tatt nå kontra før spesielt kompetansemålet; bruk egen kompetanse til å fremme andres læring. Den synes jeg er helt super for å vise. du går inn mer som en veileder at elevene skal lære seg å veilede andre, det er jo så mye brukt i livet [...] Men jeg tenker det er på tide og jeg synes det er veldig bra. Samtidig så er det en utfordring og når du skal gi karakterer på andre vilkår enn det en gjerne har gjort tidligere».* (fokusgruppe 3) men også som en utfordring når det kommer til vurderinger og klare å nå gjennom hos elvene sine om hva som

ligger til grunne for vurdering når de skal gi karakter.

Elev: hæ, hvorfor får ikke jeg sekser i kroppsøving? Jeg er jo dritgod i fotball.

Kari: Det handler ikke om det lengre. Når jeg sier at du kan bli flinkere på samarbeid;

Elev: Hva mener du? Jeg er jo skamflink.

Kari: Har jo noen syke skudd altså, men det er ikke det dette her handler om lengre.»

En av de største motivasjonene til lærerne som er intervjuet er *de gylne øyeblikkene*. Når de ser elever som ikke har de gunstigste betingelsene i skolen oppleve mestre, få drive med aktiviteter de selv har kontroll på og få være «*KING KONG*» for en stund.

«En som er kort av vekst og sliter med mange ting, men akkurat i innebandy der er han helt "KING KONG" og da når han får juble sånt, på turnering som vi hadde på før vinterferien, så var det bare helt fantastisk» (fokusgruppe 2)

Friluftsliv

Det bedrives friluftslivsundervisning av forskjellige grader ved de representerte skolene i dette studiet, alle skolene gjennomfører en fellestur for trinnet i oppstartsfasen av året. Dette er en fin måte å møte de nye elevene som kommer opp fra barneskolen på og bli bedre kjent med elevene: *«men ellers så har vi jo turer på trinnet og vi får lagt inn friluftsliv vi gjør jo det. Jeg tror bare at vi ikke helt tenker over at dette er friluftsliv, men vi gjør det fordi det er noe med hvor automatisk havner i tankerekken med det begrepet.» (fokusgruppe 3)* Det er flere eksempler på hvordan skoler har snudd seg rundt og utnyttet den kalde vinteren som i fjor (2021) og tatt med klasser på skøyte på islagt vann, eller på ski i oppkjørte løyper: *«I fjor når det var is, hadde vi skøyter, det går vel inn under friluftsliv. Vi boret litt hull i isen og prøvde litt forskjellig isfiske».* (fokusgruppe 2) Samtlige lærere som deltok i studiet, innrømmer dog at de ikke når opp til det læreplanen sier at de skal gjennomføre når det kommer til friluftslivsundervisning i kroppsøvingstimene. Svarene som kom fra lærerne når de ble spurt om hvordan friluftslivsundervisningen ble praktisert var som et nederlag for representantene:

- *Åh!! Nå spør du vanskelig her. (fokusgruppe 2)*
- *Litt for dårlig egentlig (fokusgruppe 1)*
- *Det er litt sånn ymse, men det spørres på hva en legger i friluftsliv som begrep (fokusgruppe 3)*

Det viser seg å være flere grunner for at det ikke blir gjennomført friluftslivsundervisning i kroppsøvingstimene på de ulike skolene. Den ene skolen viser til hvordan timeplanen deres ikke tillater dem å gå noe over tiden for de selv skal på møter rett etter endt time. Hvordan det med 90 mins økter ikke lar seg gjøre med tanke på planleggingen og logistikken til og fra områder en driver friluftslivsundervisningen samtidig som pandemien har gjort at en ikke har fått tid til å planlegge et fullverdig opplegg å ta med elevene på. En annen skole sliter med å få presse inn friluftslivsundervisning i en 60 min time, hvor elevene skal dusje og gjøre seg klar til neste time. Ved den siste skolen kom det frem at det rett og slett er enklere å planlegge og gjennomføre en time inne i gymsalen i en heller hektisk hverdag for lærerne.

«Ja for det handler mye om det å få det til, jeg tror det krever mer planlegging for noe ute, kontra i en gymsal inne. Det er jo den store sorgen i læreryrket at ting krever planlegging, så er det den begrensede kapasiteten du har og tiden som gjør at mye sånn blir nedprioritert. Fordi det å være i gymsalen å kjøre ei økt med et eller annet der er lettere kontra og når vi skal ut på tur skal en skrive risikovurdering og vi skal ta med ting og tang, så jeg tror mye det og har skylden». (fokusgruppe 3)

I samtalen som utartet i fokusgruppe 3 ble definisjonsbruken av friluftsliv tatt opp, og hva en egentlig la i begrepet friluftsliv i retrospektiv viste det seg at lærerne brukte en del friluftslivsundervisning i kroppsøving enn det de først antok: «Det kan jo være å ta seg en tur ned i området her, det må jo ikke omfatte stormkjøkken og lavvo og Gud vet hva.» (fokusgruppe 3) Det viste seg at lærerne praktiserte en form for «lavterskel friluftsliv» (fokusgruppe 3). Friluftslivsundervisningen trenger ikke være store utflukter som varer hele dagen eller en sykkeltur som spiser opp halve dagen og mange ressurser. Det kan være ei kroppsøving økt hvor læreren tar med seg elevene til et skogholt eller et uteområde i nærområdet og bruker ressursene en finner der til å lage løyper eller bedrive forskjellige aktiviteter: «Jeg tenker jo at vi driver jo litt med det uten at vi tenker over at det er det. nettopp når vi tar de turene bort i skogen og har aktiviteter som de lager til, gjerne lager løyper og bruker naturen. men ja vi kan alltid bli flinkere». (fokusgruppe 3)

Overnattingsturer er obligatoriske for elever på ungdomskolen i den norske skolen. Det er skoler som er flinke og oppfølger dette kravet om at elevene skal få oppleve ei natt ute og legger til og med til rette for at elever som gikk glipp av det på grunn av pandemien får gjennomføre det når skolen har kommet inn i en mer normal rytme. Det er skoler som føler at de blir hindret av kommunen og ressursene som de får til rådighet. En annen skoler innrømmer å ikke ha praktisert overnattingsturer for ulike grunner, den ene læreren er

bekymret for at det er elever som i 14- 15 års alderen enda ikke har fått opplevet en overnattingstur og kan gå ut av ungdomsskolen uten å få oppleve dette. Det ser ut til å være flere faktorer som spiller inn ved denne avgjørelsen, lærerne føler ikke at de kan stole nok på elevene til at de kan gi dem den friheten det kreves for å gjennomføre en slik tur, her er det både alkohol og elever som kan forsvinne fra gruppa som legger en demper på gjennomførselen av en slik tur.

- *Rolf: Vi er litt skeptiske til å ta med gjengen vi har nå i niende med på tur, for vi forventer på en måte trøbbel.*
- *Svein: Synd å si.*
- *Rolf: At noen kanskje stikker av i skogen eller noe sånt, at de gjør et eller annet, kanskje det er alkohol inn i bilde.*

(fokusgruppe 2)

Selv etter innførelsen av LK20 hvor friluftsliv har fått en større plass en hva den hadde i LK06, blir temaet fremdeles nedprioritert og oversett. Til og med store kompetansemål som overnattingsturer, som har vært en del av skolen siden 2006 kan se ut til og ikke bli prioritert blant enkelte lærere. Inntredelsen av LK20 har ikke plent endret praktiseringen av friluftslivsundervisningen selv om den skulle tilsi det. «*men friluftsliv har verken blitt mer, har faktisk blitt mindre etter at jeg kom hit*» (fokusgruppe 2). Det kan vise seg å være flere grunner til at omleggingen lar seg vente en av dem er pandemien som har rammet skolene hardt. «*Litt sånn svar skyldig, vett ikke helt om det har skjedd noe sånn WOW-faktor på bakgrunn av den nye læreplanen, nå har det vært omveltninger og det har vært en pandemi som har overskygget egentlig det meste, du har vært et hestehode på etterskudd i to år nå, med omlegging.*» (fokusgruppe 3) en annen er at med læreplanen er lik som alt annet, endringer skjer ikke over natten: «*det er jo en viktig ting at ting tar tid når det innføres noe sånt, så skjer ikke ting over natten det skjer over tid*». (fokusgruppe 3) men også det faktumet at kroppsøving havner som oftest i bakre rekke når det kommer til endringer på skolen: «*Men vi holder på med ny læreplan og nye tanker i kroppsøvingsfaget, men det har liksom kom i siste rekke da det har vært andre ting i fokus*». (fokusgruppe 3)

Diskusjon:

For å besvare problemstillingene *Hvordan jobber læreren med danning i friluftslivsundervisning i kroppsøving på ungdomsskolen?* og *Hvordan har lærerens friluftslivsundervisning endret seg fra LK06 til LK20?* og ta utgangspunkt i funnene i denne

studien, vil jeg diskutere følgende temaer: *Det glemte temaet i kroppsøving, Dannelse som et paraplybegrep og Tilgjengelige ressurser*. *Det glemte temaet i kroppsøving* vil ta for seg hvordan de ulike definisjonene går overens med praktiseringen som skjer i skolen. Hvordan introduksjonen av LK20 har påvirket ulike deler kroppsøvingsfaget med et fokus på friluftslivundervisningen og vurdering i faget. *Dannelse som et paraplybegrep*; her vil det bli sett på hvordan dannelsesarbeidet i kroppsøving, spesielt opp mot friluftsliv blir praktisert, hvordan dette står opp mot læreplanen og kompetansemålene som legger grunnlaget for hva en skal gjøre i timene, og hvordan dette går overens med gjeldene dannelses teorier som studie er bygget opp på. Til slutt *Tilgjengelige ressurser*; her blir det bli diskutert hvordan de tilgjengelige ressursene kan være et hinder eller en fordel for lærerens praktisering av friluftsliv.

Det glemte temaet i kroppsøving

Det glemte temaet i kroppsøving tar for seg temaene som lærerne diskuterte rundt friluftsliv opp mot læreplanen og teori, hvordan inntredelsen av den nye læreplanen, hvordan refleksjonsoppgave i kroppsøving er i takt med den læreplanen og litt om de nye vurderingskriteriene i kroppsøving.

Friluftsliv

Dagens friluftslivstradisjoner tufter på det tradisjonelle friluftslivet som er basert på landbruket, med jakt, fiske og høsting av sesongens goder fra naturen på den ene siden og byfolkets turtradisjoner på den andre siden. Det har siden 1972-73 når regjeringen kom med sin første definisjon på friluftsliv: «*opphold og fysisk aktivitet i friluft i fritiden med sikte på miljøforandring og naturopplevelse*» (St.meld. nr. 71, 1972-73, s.11) utviklet seg til dagens friluftsliv. Akkurat som et kjært barn har mange navn, finnes det mange definisjoner av friluftsliv og desto flere former for praktisering av friluftsliv i dagens samfunn.

Stortingsmeldingen viser til stor variasjon når det kommer til begrepet friluftsliv: Friluftsliv kan være alt fra storslåtte ekspedisjoner på flere uker/måneder på den ene siden, være ute og jobbe og vedlikeholde faunaen og terrenget i naturen, til en liten spasertur i en skogfleck i nørømrådet i den andre enden. Ved inntreden av pandemien og ikke minst mobilkamera og sosiale medier så når også naturen ut til den nye generasjonen gjennom folk som deler bilder på sosiale medier.

I lærernes diskusjon rundt friluftslivstemaet virker samtlige lærere å umiddelbart koble temaet opp mot dette det store kompetansemålet: «*gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre*»

(Utdanningsdirektoratet, 2020) og da spesielt til den første delen av dette kompetansemålet, hvor de må ta med seg elevene ut på lange omfattende turer med en varighet på alt fra en halv dag og lengre. Lange dyre turer hvor en må bestille buss for å frakte elevene opp i fjellet for å kunne oppleve de ulike årstidene som en har i Norge. Det er en stor entusiasme blant lærerne for å få til gjennomførelse av slike turer, hvor de kan få med seg elevene bort fra skolebenken og den «normale» skolehverdagen, til turer hvor de får elevene mer innpå seg og kan skape relasjoner som de kan bygge videre på. Det er en praksis å ta med seg elever som kommer opp fra 7.klasse på turer i starten av skoleåret dette er nettopp fordi det gir lærerne en unik sjanse å møte elevene på en annen arena hvor de kan lære seg å kjenne dem.

Det blir også gjennomført fellesturer som ofte blir brukt til «teambuilding», hvor det skapes en fin plattform elevene seg imellom og mellom elever og lærere som en kan bygge videre på utover årene elevene skal tilbringe på ungdomsskolen. Hvor fokuset ligger på dette å tørre å være seg selv og leke med noen du kanskje ikke kjenner på tvers av klasser og interesser.

LK06	LK20
<ul style="list-style-type: none"> Planleggje og gjennomføre turar til ulike årstider, også med overnatting ute 	<ul style="list-style-type: none"> Gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre

Overnattingsturer har vært en del av de to siste læreplanene, men det viser seg at praktiseringen av denne er varierende av ulike grunner. De siste årene har det naturlig nok ikke blitt praktisert med tanke på pandemien som har rammet skolene veldig hardt. Dette har ført til at skolene har måttet prioritert vekk dette aspektet av læreplanen. Det virker også til og har gitt lærere mulighet til å reflektere rundt andre aspekt av slike turer, det kommer frem lærere som er i tvil om det er trykt å gjennomføre en slik tur med tanke på sikkerhet og hvor mye de kan stole på elevene i en slik situasjon. Andre skoler ser på en slik tur som en unik mulighet til å kunne huke av flere kompetansemål i læreplanen.

Funn fra studiet viser hvordan lærere tar med seg elever på sykkeltur med overnatting, hvor elevene må samarbeide med å sette opp telt, det viser seg å være store forskjeller hos elevene på kunnskapen rundt det å sette opp telt, lærerne gjorde et bevisst valg med å ikke hjelpe

eleven med å sette opp teltene og heller la dem spille på hverandre. Videre fikk elevene prøve seg på den sosiale kompetansen når de fikk i ansvar om å lage opplegg til underholdningen for kvelden.

Det er utvilsomt at slike opplegg tar opp mye tid og ressurser, både i planleggingsfasen og spesielt i gjennomførselen. Her må en i en allerede travel hverdag for lærere på skolen få timer fra andre fag som også føler at de har for lite tid til sine kompetansemål og de må ha vikarer for andre timer de skulle ha undervist imens de er på tur.

Funn fra studiet viser at lærere ved noen skole må gjennomføre slike turer på dugnad, da det ikke er ressurser til å bruke på slike turer i den kommunen de tilhører som gjør at læreren føler at de jobber i motbakke hver gang de prøver å arrangere slike turer.

Nils Faarlund sin definisjon på friluftsliv «*Friluftsliv er overskuddsliv i naturen*» (Faarlund, 2009, s.32) har mange likhetstrekk med den formen for friluftsliv som skolen prøver å praktisere. Ved innføringen av LK20 kom fokuset på bærekraft og sporløs ferdsel i naturen. Læreplanen har eget tverrfaglig tema som heter bærekraftig utvikling som i kroppsøving omhandler trygg og bærekraftig ferdsel i naturen og refleksjons rundt menneskets valg og dets påvirkning av naturen. (Utdanningsdirektoratet, 2020) Definisjonen til Faarlund (2009) kan også kobles opp mot kompetansemålet: «*vurdere risiko og tryggleik ved ulike uteaktivitetar, forstå og gjennomføre sporlaus og trygg ferdsel*». (Utdanningsdirektoratet, 2020) På flere områder her gjelder det å ikke være for grådig, men heller ta kun det du har behov for og ikke sette permanente spor i naturen, men heller spille på lag med den slik at generasjonene som kommer etterpå kan ha den samme gleden av naturen som det du fikk av det generasjonene før deg la igjen. Skolen har et samfunnsansvar med å lære den neste generasjonen om hvordan en ferdes i naturen og mulighetene den har å tilby.

Lærerne diskuterte om hvordan friluftsliv ikke alltid trenger å være storartet med overnatting eller bussturer som har større fare for å sette igjen spor i naturen, men at en heller kan gjennomføre en *lavterskel friluftsliv* hvor en tar i bruk det som nærområdet til skolen har å tilby, om en jobber ved en kyst skole, bygdeskole, fjellskole eller urbanskole. Det er som regel et friområde, skogdott eller park i nærheten som en kan bruke til «*lavterskel friluftsliv*». Med *lavterskel friluftsliv* er det nok å ta i bruk disse nærområdene og bruke de ressursene som den tilbyr til å lage løyper, som en kan komme seg gjennom. Fokuset for gjennomføring trenger ikke å være på tid, en kan jobbe parvis hvor en har bind for øynene og makkeren må beskrive lende foran dem og lede frakte makkeren på en rolig og trygg måte gjennom løypa.

Her får en grunnlag for flere vurderingskriterier i den nye læreplanen. En annen aktivitet kan være å bruke ressursene man har tilegnelig til å bygge ulike motiver, da må eleven jobbe med kommunikasjon, kreativitet og samarbeid for å nevne noen av egenskapene som fremheves i LK20. *Lavterskel friluftsliv* kan også kombineres med tverrfaglig temaer og bruke for eksempel naturfag til å samle inn ressurser som de kan bruke i undervisningen i naturfag.

Denne formen for friluftsliv gir eleven mulighet til å spille på lag med naturen, bruke den til å fremme læring og samarbeid, samtidig som de får være i aktivitet. Det er både bærekraftig og en driver med en form for overskuddsliv i naturen, hvor en ikke gjør permanente inngriper i naturen for å legge til rette for mennesket, men heller tilpasser seg til naturen. Dette er i takt med tankesettet bak den nye læreplanen hvor en skal utforske og kjerneelementet naturferdsel og uteaktiviteter forklarer hvordan skal bruke og utforske nærområdene til skolene: «*Elevane skal bruke nærområdet og utforske naturen gjennom varierte uteaktiviteter under vekslende årstider.*» (Utdanningsdirektoratet, 2020)

Tidligere studier viser til hvordan friluftsliv har blitt nedprioritert i den tidligere læreplanen til fordel for andre typer aktiviteter, da spesielt idrettslige aktiviteter som for eksempel orientering hvor en har fokus på å få opp pulsen og holde eleven i moderat til høy aktivitet. (Engelsen, 2014) Selv om studien til Engelsen (2014) var på videregående skole så er det mulig å trekke paralleller ned til ungdomskolen og praktiseringen som blir gjort der. Lærere som deltok i studiet referer igjen til hvordan en har brukt kart og kompass som en av få vurderingsgrunnlag for karakter i friluftslivstemaet i kroppsøving. Orientering virker å være en grei måte å kunne gjennomføre vurdering i friluftsliv, her får en inn sekvenser med kart og kompass, som er sentrale i kompetansemålene samtidig som det er en grei måte og bedrive vurdering ut ifra hvor mange poster eleven klarer og innsatsen som blir lagt ned i timen. Abelsen, et.al. (2018) viser til hvordan karakterjaget i friluftslivsundervisningen er så sterkt at det setter stopper for formålet med friluftsliv i skolen i form av refleksjon rundt bærekraft, naturopplevelser og samspill med naturen.

Funn fra studie viser til hvordan de har tatt i bruk kart og kompass som en av de få undervisningsoppleggene som går inn under kompetansemålene for friluftsliv.

Selv om begrepsbruket og kompetansemålene har endret seg noe fra LK06 til LK20, legger ikke kompetansemålene opp til en klar endring i praktiseringen hos læreren.

LK06

LK20

-
• Orienter seg ved bruk av kart og kompass i variert terreng og gjere greie for andre måtar å orientere seg på	• Forstå fleire typar kart og digitale verktøy og bruke dei til å orientere seg i kjende og ukjende miljø
-

Fra å orientere seg med bruk av kart og kompass til å forstå flere typer kart og digitale verktøy. Den digitale hverdagen kommer mer til syne i den nye læreplanen kontra hva den var i LK06. Den gamle læreplanen la også opp til at en kunne tilegne seg kunnskap om moderne digitale verktøy, men den la også til rette for flere eldre måter å kunne orientere seg gjennom; «*gjere greie for andre måtar å orientere seg på.*» (Utdanningsdirektoratet, 2006) Denne formuleringen legger til å tilegne seg et flertall måter å orientere seg, det kunne være alt fra hvilken side av et tre eller en sten mosen gror på (nord) hvilken side en maurtue er bygget (sør) eller en kunne lære seg himmelretninger ved hjelp av klokka og hvor sola er på himmelen, sola står opp i øst og går ned i vest. Kompetansemålet i den nye læreplanen ser ut til å overse enkle men praktiske og viktige måter å kunne orientere seg i naturen.

Selve praktiseringen av kompetansemålet blir det ikke lagt noe føring på, lærerne kan bruke samme undervisningsmetode som de gjorde i LK06 også i LK20 i en verdenssituasjon.

Slik som lærerne ved dette studiet, trekker informantene til Engelsen (2014) frem skolenes beliggenhet og mulighet til å bedrive friluftsliv som bra til meget bra, men antall timer de har til rådighet i kroppsøving stiller klare begrensinger og friluftslivsundervisningen blir nedprioritert til aktiviteter som er lettere å planlegge og gjennomføre for læreren i en allerede travel hverdag. Informanter ved dette studiet forklarer hvordan det er enklere å gjennomføre økter i en gymsal, hvor en har innarbeide normer i klassen og de faste rammene rundt timen, kontra å lage risikovurderinger og introdusere elver for nye elementer som kan fjerne fokuset til elvene raskere. Samtidig har pandemien etterlatt lærere i en mer sårbar situasjon hvor de oftere ha måttet «kaste seg rundt» og ta vikartimer i planleggingstimene deres for å få kabalen til å gå opp, som gjør at de oftere en foretrukket kan ende opp med et «sikrere alternativ» i undervisningen. Hvordan den tiden de har til disposisjon ikke strekker til når eleven skal skifte før de skal videre ut til undervisningsområdet for også opp igjen til skolen å dusje og skifte og stille tidsnok til neste time igjen.

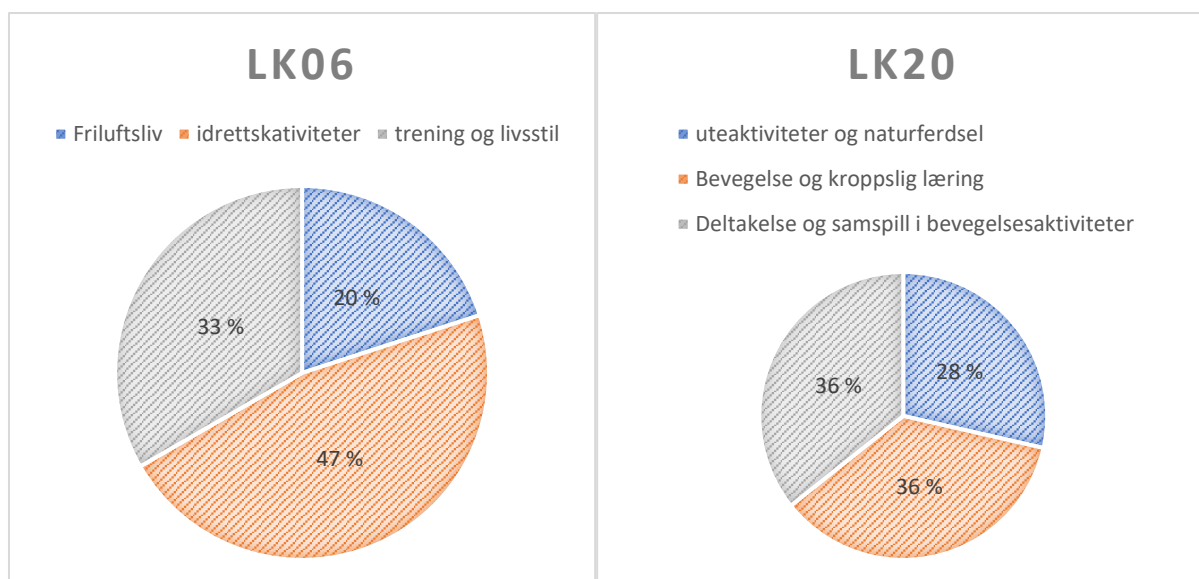
I tidligere forskning fra Abelsen, et.al. (2018) kommer det frem hvor stor mangelen på friluftslivundervisning er i grunnskolen og hvis en elev kommer ut fra skolen med høy kompetanse innenfor feltet er det nok ikke takker være undervisningen eleven får på skolen.

Funn fra studiet kan indikere det å planlegge for et friluftslivsopplegg utenfor de faste rammene av en gymsal, hvor en må lage en risikovurdering og planlegge løypen som skal benyttes til og fra skolen ofte krever en del mer ressurser enn hva en normal kroppsøvingstime ville ha gjort, og med de begrensede ressursene læreren allerede har i en travel er det enklere å nedprioritere friluftsliv og heller gjennomføre ei økt inne i gymsalen hvor alt er tilrettelagt.

En studie fra Abelsen, et.al. (2018) som omhandler 24 separate studier i tidsrommet 1974 – 2014 indikerer også at friluftslivundervisningen er nedprioritert i skolen og hvordan læringsutbytte i den erfarte læreplanen i friluftsliv er «relativ tilfeldig». Lærer ved dette studiet indikerer at praktiseringen av friluftsliv kan variere fra skole til skole. Hvordan han ved en annen skole hadde friere tøyler og større muligheter til å kunne ta med seg elever ut på turer og praktisere friluftsliv, elevmangfoldet kan også ha en påvirkning på hvor mye en praktiserer turer skal ifølge læreren, med dagens ungdom er det mye større sjanse for at de trækker over streken og utfordrer læreren eller forsvinner fra gruppa. Disse faktorene spiller selvfølgelig inn i planleggingen av turer bort fra skolens områder. Det kommer frem at lærere føler at elevene de har i dag har lettere å trække over streken som gjør at de tenker seg om en gang eller to ekstra før de tar med seg eleven ut på tur.

Inntredelse av ny læreplan

Abelsen, et.al. (2018) tar for seg litt om arbeidet med LK20 og hvordan den la til rette for friluftsliv undervisningen. Her trekkes det frem hvordan friluftsliv skal få en større rolle i kroppsøving når faget går over til et tredelt kjerneelement kontra firedelingen det var i LK06. Utfordringen her blir å mestre «opplevelsesbasert læring» slik at kroppsøving kan bli en vei inn til et friluftsliv for elever, her mener Abelsen, et.al. (2018) at skolen står ovenfor en utfordring når det kommer til det didaktiske og friluftslivspedagogikken ute i skolene. Ser man på endringene fra LK06 til LK20 ser en at det er lagt til et kompetansemål, de nye kompetansemålene er bredere og krever en mer dybdelæring kontra kompetansemålene i LK06.

Med begrep som «forstå, reflektere og vurdere» legger LK20 opp til en annen form for friluftrivsundervisning enn det LK06 gjorde. Her er fokuset flyttet mer over på å gjennomføre en aktivitet og forstå hva denne aktiviteten kan ha å si for deg som enkeltperson, menneskene rundt deg og naturen. Samtidig som sentrale deler som overnattingsturene og det å kunne orientere seg i naturen har blitt videreført inn i LK20.

LK06 vs. LK20 kompetansemål

LK06	LK20
<ul style="list-style-type: none"> • Orienter seg ved bruk av kart og kompass i variert terreng og gjære greie for andre måter å orientere seg på. • Praktisere friluftsliv i ulike naturmiljø og gjære greie for allemannsretten. • Planleggje og gjennomføre turar til ulike årstider, også med overnatting ute. 	<ul style="list-style-type: none"> • Forstå fleire typar kart og digitale verktøy og bruke dei til å orientere seg i kjende og ukjende miljø. • Forstå og gjennomføre livberging i, på og ved vatn ute i naturen. • Gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre. • Vurdere risiko og tryggleik ved ulike uteaktivitetar, forstå og gjennomføre sporlaus og trygg ferdsel.

Studien til Abelsen, et.al. (2018) viser også til hvordan LK20 legger til rette for mer tverrfaglig friluftsliv i skolen, spesielt gjennom de tverrfaglige temaene *bærekraftig utvikling* og *livskvalitet og folkehelse*. Hvor friluftsliv blir sett på som en lavterskelaktivitet med et livsløpsperspektiv med fokus på blant annet relasjonsbygging og avkobling, samtidig som de erfarer naturen og lærer om naturens verdi.

Informantene ved dette studiet som har undervist i den nye læreplanen i to år selv om det har vært noe amputert, spesielt for kroppsøving kan vise til lite endring i praktiseringen av friluftslivsundervisningen i kroppsøvingsfaget. Dette til tross for at læreplanen indikerer omfattende endringer i temaet.

Lærerne diskuterte hvordan den nye læreplanen har påvirket praktiseringen av friluftsliv på deres skole, resultatet viser seg å være blandet. Ved den ene skolen hadde den nye læreplanen ført til at de gikk gjennom sin egen praksis og gjorde noen endringer. Den største endringen hos dem var at de ble mer bevisst på sin egen praktisering og begrepsbruket i kompetansemålene. Nå måtte de prioritere å ta med elvene ut og ha svømmeundervisning ute i vannet, de har også fått kurs slik at de har lov til å gjøre det. De har også blitt mer beviste ovenfor ledelsen og kollegene om at det de gjør innen friluftsliv er noe de MÅ gjøre for å kunne vurdere elvene og ikke noen fritimer som noen kollegaer kanskje kan oppfatte det som.

En annen skole har valgt å revidere hele den lokale læreplanen og har *«revet det opp ved roten»*. (fokusgruppe 3) Det har blitt gjort med alle fag ved denne skolen, siden pandemien slo til har lærerne ved denne skolen følt at de har vært *«to hestehoder bak»*. (fokusgruppe 3) Det faget som virker å ha falt i bakre rekker av denne revideringen og har ikke fått den største oppmerksomheten er kroppsøvingsfaget, lærerne sier selv at det ikke har skjedd noe *«wow-faktor»* over faget, men det kan skyldes den nevnte pandemien og prioriteringene på skolen.

Ved den tredje skolen kunne læreren vise til lite om ingen endringer i sin praktisering av friluftsliv i kroppsøving har på denne skolen virket å ha gått under radaren i kroppsøving, men de har hatt stort fokus på friluftsliv i valgfagtimene, hvor de føler at de dekker over de fleste kompetansemålene som er i temaet. De er selv klar over at elever som ikke har *«fysisk»* som valgfag faller utenfor disse kompetansemålene.

Selv om læreplanen ble innført for to år siden, viser det seg at arbeidet med å implementere den i skolen og da spesielt i kroppsøving, og friluftsliv på lang vei ikke er ferdig. Pandemien har spilt en stor rolle for dette og har ført til at skolene har måttet omstrukturere skoledagene til digital undervisning i mange fag. Kroppsøving viser seg spesielt å lide under denne

endringen, lærerne diskuterte også dette med at en så stor endring som har skjedd i læreplanen ikke lar seg implementere over natten og når da kroppsøving er et av fagene som faller langt bak i prioriteringen så er det kanskje dette vi ser konsekvensene av her.

Refleksjonsoppgave - i tråd med den nye læreplanen.

Det har kanskje ikke skjedd så mye på friluftslivsfronten etter inntredelsen av LK20, men i selve kroppsøvingsfaget kan en skimte med et par endringer, et av tilfellene er hvordan den nye læreplanen legger vekt på refleksjon over kroppsbylde og hvordan det kan påvirke blant annet elevens fysiske aktivitet og selvbilde; «*Reflektere over korleis ulike framstillingar av kropp i media og samfunnet påverkar bevegelsesaktivitet, kroppsidentitet og sjølvbilete.*» (Utdanningsdirektoratet, 2020) Den ene læreren deltok i dette studiet forklarte hvordan elevene hans hadde hatt en skriftlig oppgave rundt temaet kroppsbylde og lignende. Selv om læreren selv ikke var noe begeistret rundt denne formen for undervisning i kroppsøving, kan den forsvares inn under LK20.

LK20 kan være et steg mot å gjøre kroppsøving til et mer teoretisk fag, den åpner i hvert fall opp til skriftlige oppgaver rundt ulike temaer. Tidligere forskning gjennomført av Quennerstedt (2019) viser til en bekymrende trend over ulike angrep på kroppsøvingspesifisjonen, hvor læringsdelen og dannelsen faller i skyggen av aktiviteter med høy puls. I Sverige ser en ifølge Quennerstedt (2019) en annen bekymrende trend hvor faget har blitt mer og mer teoretisk og kroppsøvingstimene blir fullt opp med skriftlige oppgaver istedenfor et bredt utvalg av fysisk aktivitet. Dette fører til at elevene får god kunnskap om bevegelse og dens fordeler, istedenfor at de tilnærmer seg kunnskapen gjennom bevegelse.

Kroppsøving og vurdering

Innførelsen av LK20 har ført med seg nye vurderingsmetoder som legger vekt på dybdelæring og vurdering ut ifra egne forutsetninger. Dette med egne forutsetninger har gitt lærere en større utfordring når det kommer til vurderingssituasjoner. Lærerne indikerer at de er glade for denne forandringen i vurderingskriteriene hvor prestasjonsfokus og da spesielt inn mot idrettsprestasjoner er blitt nedtone, og en «fotballgutt» stiller med den nye læreplanen på lik linje med en annen i klassen, men de ser at dette vil ta tid å innføre.

Slik som Ommundsen (2013) og Quennerstedt (2019) påpeker står kroppsøvingsfaget ovenfor flere utfordringer i praktiseringen med en læreplan som legger opp til flere skriftlige vurderinger, eller ufaglærte lærere som har fokuset på å ha det gøy i aktivitet. Kanskje den største kritikken kommer fra lærere som bruker kroppsøvingsfaget utelukket til høypuls aktiviteter i et forsøk på å motarbeide fedme blant unge.

Funnene fra studiet viser at det er lærere som ser store fordeler med de nye kompetansemålene og vurderingskriteriene i faget, spesielt dette med å bruke sin egen kompetanse til å veilede medelever. Dette er egenskaper som blir brukt mye senere i livet og som er viktig at elevene lærer seg og kan ta med seg videre i livet. Funnene indikerer at det ligger an til en større jobb med å snu tankesettet til elevene og få dem til å forstå hvilke grunnlag som ligger til grunn for vurderingene i faget. En typisk samtale innenfor området omhandler ofte hvordan elever mener at deres prestasjoner innenfor idrettsaktiviteter bør veie tyngre i vurderingskriteriene.

Danning som paraplybegrep.

Lærerne som deltok i dette studiet, ser på kroppsøving som en ideell plattform til å jobbe med dannelsesarbeidet i skolen. Her blir elevene utsett for andre typer problemstillinger enn hva de kommer utfor i de teoretiske fagene i skolen. I kroppsøving kommer elever utfor flere former for det som går under den generelle dannelsen i paraplybegreper dannelsen innen skolen. Elevene må lære seg å være med elever de ellers ikke holder sammen med i skolen, det for å kunne samarbeide for å oppnå et resultat og sette seg selv til side i forhold til andre.

Klafki mener at all undervisning som ikke er forankret i dannelsesteori ikke har hensikt eller mening. «Uden dannelsesorientering vil enhver pædagogisk handling være en famlen i blinde» (Klafki, 2016, s. 15). Videre ser Klafki på kroppsøving som en vesentlig del av allmenndannelsen til elevene. (Klafki, 2016) Ommundsen (2013) ser på fysisk motoriske – ferdigheter som en egenverdi og nytteverdi i dannelsen av elevene. Whitehead (2014) forklarer hvordan physical literacy som et grunnlag i undervisningen er med på å hjelpe elevene i søket etter livslang bevegelsesglede som er et av hovedmålet til kroppsøving faget ifølge den nye læreplanen.

Generell dannelsen

Danningsarbeidet som blir lagt ned i kroppsøving faget ute i skolene som har deltatt i dette studiet viser seg for det meste å handle om den mer generelle delen av dannelses aspektet, med søkelys på medmenneskelighet; samarbeid, fair play, respektere reglene, beskjeder som blir gitt, tørre å samhandle med elever som en ikke har mye kontakt med ellers. Sette seg selv og sitt til sides slik at medelever oppleve mestring eller laget kan blomstre. Danningen omhandler det sosiale aspektet og hvordan en fungerer sammen som mennesker.

Kroppsøving som et dannelsesfag

Lærerne som deltok i dette studiet, ser på kroppsøvingsfaget som et sentralt fag i dannelsesarbeidet som skjer på skolen. Her blir elevene eksponert for situasjoner som krever mer av dem i form av blant annet samarbeid. Kroppsøving stiller unike krav når det kommer til samarbeid kontra andre fag i skolen. Ta utgangspunkt i læreplanen ser en at det er kompetansemål som legger spesifikke krav til at elevene skal samarbeide; «*bruke egne ferdigheter og kunnskaper på en slik måte at det kan medvirke til framgang for andre*» og «*Anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktiviteter og inkludere alle, uavhengig av føresetnader*» (Utdanningsdirektoratet, 2020) som begge legger til rette for at elevene skal samarbeide.

Funn fra studiet viser hvor viktig kroppsøving er i arbeidet med å respektere hverandre og kunne arbeide med medelever. Elever som klager og sender kommentarer rundt seg er ikke uvanlig i kroppsøvingstimen. Kroppsøving er et av fagene hvor eleven er nødt til å samarbeide og være sammen med hverandre på tvers av interesser.

Der hvor de teoretiske fagene har søkelyset på det faglige innholdet, ser lærerne på kroppsøving som en fin arena til å jobbe med det sosiale og interaksjoner elevene seg imellom. Den interaksjonen som er spesiell i skolesammenheng, som ingen andre obligatoriske fag gir mellom elevene mener lærerne er med på å støtte opp under kroppsøving som et viktig dannelsesfag.

I studiet kommer det frem hvordan noen lærere trekker et klart skille mellom utdanning og danningen i skolen, hvordan de teoretiske fagene fokuserer mer på utdanning og skal legge til rette for å lære elevene hvordan verden fungerer og forberede dem på det. Danningen som skjer i kroppsøving, ser mer på det sosiale aspektet om hvordan en fungerer sammen med mennesker. Begge retningene sidestilles og ses på en viktig del av allmenndannelsen som skolen skal gi elevene.

Fair play

Utenom samarbeid blir også fair play nevnt i samtlige fokusgrupper som en viktig del av dannelsesarbeidet i møte med elevene. I tillegg til samarbeids delen av fair play er det også fokus på hvordan en skal forholde seg til reglene som gjelder i de ulike bevegelsesaktivitetene som elevene deltar i og at det å vinne ikke er alt.

Studiet viser til flere utfordringer rundt det som omhandler fair play i skolen, hvordan elevene har en tendens til å trække over streken og utnytte systemet til sin egen fordel, det kan være

utfordrende å nå gjennom til elever i 14-15 års alderen for å endre tankesett om at det viktigste er ikke alltid å vinne. Elever i denne alderen har stort fokus på å vinne, lærer tar seg selv i å snakke om fair play og hva det omhandler annen hver time for å holde elever på rett spor i timene. Det å følge spillereglene virker å være en utfordring for elever i denne alderen. Lærerne legger vekt på det å følge spillereglene dette ses på som en viktig del av dannelsen som skjer i kroppsøving, en kan dra tråder mellom det å kunne følge spilleregler og hvordan en respekterer regler i klasserommet og ellers i livet. Det å nå gjennom hos elevene om at det å vinne i er alt virker å være et gjennomgående problem på ungdomskoler. Hvordan å få dem til å fokusere mer på hvordan en kan spille hverandre gode og bidra inn i felleskapet istedenfor hvem som vinner og ikke.

Fair play blir i LK06 beskrevet «*praktisere fair play ved å bruke egne ferdigheter og kunnskaper til å gjøre andre gode.*» (Utdanningsdirektoratet, 2006) Begrepet fair play ble ikke tatt med videre inn i LK20, men ble heller erstattet med følgende kompetansemål; «*bruke egne ferdigheter og kunnskaper på en slik måte at det kan medvirke til framgang for andre*» og «*Anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktiviteter og inkludere alle, uavhengig av føresetnader.*» (Utdanningsdirektoratet, 2020) Dette å kunne bruke egne ferdigheter til å veilede og fremme læring hos sine medelever er en evne som elevene vil få nytte av videre i livet.

«*Det er interessant, jeg liker retningen det har tatt nå kontra før spesielt kompetansemålet; bruk egen kompetanse til å fremme andres læring. Den synes jeg er helt super for å vise, du går inn mer som en veileder at elevene skal lære seg å veilede andre, det er jo så mye brukt i livet.*» (fokusgruppe 3) Her blir det referert til kompetansemålet: «*bruke egne ferdigheter og kunnskaper på en slik måte at det kan medvirke til framgang for andre.*» (Utdanningsdirektoratet, 2020)

Dette med felleskap kommer også frem som en viktig del av dannelsesarbeidet som blir gjort i skolen. Hvordan en kan snu dette med «meg og mitt» mentaliteten som har vokst større og større blant de unge. Lærerne i studiet ser denne trenden vokse frem blant foreldre og barna deres, de ser at det viktigste for elevene er å vinne til enhver pris. Jobben til lærerne med å snu denne mentaliteten over til å være en ressurs for medelever og hvordan en er i møte med andre, kan virke tung til tider.

Kjerneelementet deltakelse og samspill legger til tette for at elevene skal få utforske ulike oppgaver i samspill med andre. Evne å reflektere over likeverd, medbestemmelse, samspill og

ikke minst deltakelse er nødvendig for å fremme læring for eleven selv og for medelever. For å få til dette så er det essensielt at elevene kan anerkjenne ulikheter, klare å inkludere andre i læringen uavhengig av forutsetningen til den enkelte elev. (Utdanningsdirektoratet, 2020).

Lærernes syn på hvordan de bruker kroppsøving til å fremme samarbeid på tvers av ulikheter går godt overens med kjerneelementet i læreplanen som legger til rette for dannelse og læring gjennom utprøving og refleksjon, kompetansemålet: *«Anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktiviteter og inkludere alle, uavhengig av føresetnader.»*

(Utdanningsdirektoratet, 2020)

Lærerne diskuterte andre sider av dannelsen, en av disse som blir brukt i et mer tverrfaglig arbeid, men som kan kobles opp mot arbeidet i kroppsøving er hvordan søvn og fysisk aktivitet påvirke den psykiske helsen og den mentale kapasiteten hos mennesker. Hvor viktig det er med nok søvn og holde seg i fysisk aktivitet for å vedlikeholde disse egenskapene. Det blir nevnt hvordan en har inkludert helsesøster ved skolen for å snakke om psykisk helse og søvn, andre fag som naturfag og samfunnsfag blir brukt til å snakke om sammenhengen mellom søvn, fysisk aktivitet, mat, fysisk – og psykisk helse. Hvordan alle disse faktorene spiller inn på hvordan en fungerer i hverdagen og hvor viktig det er å ha et sunt samspill mellom disse for å kunne fungere optimalt i hverdagen. Lærerne føler at en når bare så langt med å snakke om det, for en må faktisk gjøre det for å kunne fungere.

Samfunnsaktør

Klafki (2016) forklarer hvordan skolen har et viktig ansvar og dannelsesarbeidet som skjer i skolen, spesielt når det kommer til allmenndannelsen inn mot samfunnet. Skolen må være å hjelpe eleven med å bli en bidragsyter inn mot samfunnet og ikke en byrde. Elever skal vokse opp til å bli en samfunnsaktør som kan være med å forme samfunnet med sine handlinger og samtaler rundt ulike elementer.

Gjennom samtaler, refleksjon og samarbeid skal personer være en samfunnsaktør og være med å påvirke, skape og forme morgendagens samfunn (Hohr, 2011) Lærerne ser på kroppsøving som en fin arena og hjelpe eleven på vei til å bli en samfunnsaktør som kan være med å påvirke morgendagens samfunn. Ikke alle elever trives på skolen og kan ha problemer med å tilpasse seg, kroppsøvingfaget blir ofte et fag hvor disse eleven får oppleve mestring og klarer å finne sin plass i «samfunnet».

Funn fra studiet viser hvordan en ser på danning handler om å bli et «dugane menneske» der en skal bli en samfunnsaktør som kan bidra inn mot samfunnet på en positiv måte. Hvordan

kroppsoving er en viktig arena hvor lærerne får møte elever på en annen arena enn hva de andre fagene tilbyr, hvor en får se en elev som ligger bak i de teoretiske får en mulighet til å vise hva de kan og skinne og hvilken verdi det har for elevene.

Praktisk og kroppslig dannelse

Den kategoriale dannelsesteorien legger vekt på møtet eller prosessen mellom subjekt og objekt, hvor subjektet er individet eller eleven i dette tilfelle og objektet vil være undervisningsopplegget som lærerne tilrettelegger for elevene sine. Dannelsesreisen er en sammenvevd prosess som Klafki (2016) kaller for den dobbeltsidige åpningen, hvor individet åpner seg for verden (undervisningen) og verden åpner seg for individet. Det er gjennom denne erfaringsprosessen hvor kategoriale dannelsesteorien legger vekt på erfaringer som en naturlig og viktig del av all læring hos elevene som Klafki (2016) mener munn ut i dannelse som skapes gjennom kunnskap, erfaringer og opplevelser som elevene erfarer. Resultatet blir altså dannelse gjennom at det skapes kunnskap, erfaringer og opplevelser i undervisningen og ellers i livet til elevene.

Lærerne viser til hvordan elever erverver seg diverse erfaringskunnskap som en oftest erfares før en tar lærdom av det i diverse friluftslivsundervisning. Studien viser hvordan elevene har måttet lære den «harde veien» om hvor mye rett bekledning når en er ute på tur i den norske naturen har å si, hvilken forskjell bomull og ull kan ha på en kald og våt dag, hvilken egenskaper ull har i forhold til bomull når en er ute på tur. Andre senarioer blir også tatt opp, som elevene kan ta for lett på, som kanskje ikke er selvfølgelig når en er ute og bedriver friluftsliv er sanitærfasiliteter, hvordan en skal lage til en utedo, hvor en skal plassere den i forhold til leirplassen, hvordan den skal markeres, hvordan en kan lage den slik at en får privatliv når en skal gjøre sitt og hvordan en skal demontere den slik at en holder prinsippet om sporløs ferdsel. Hvordan det å ha tilgang til varm mat ikke alltid er en selvfølge, hvordan en må lage opp bål som ikke er like lett til enhver årstid i Norge, eller at en kanskje må fange maten. Hvordan slike opplevelser kan sette situasjonen deres i perspektiv og kan være en fin mulighet til å få eleven til å reflektere over sin livssituasjon.

Bærekraftig utvikling som et av nøkkelproblemene i dagens samfunn.

På vei mot å bli en samfunnsaktør og allmenndannelse viser Klafki (2016) til hvordan elevene bør ha en visshet om og skaffe seg innsikt i de universelle nøkkelproblemene og hvordan de kan bidra med å motarbeide dem. De universale nøkkelproblemene er ifølge Klafki (2016); Fredsspørsmålet, miljøspørsmålet, samfunnsskapt ulikheter, tekniske styrings-, informasjons- og kommunikasjonsmedier og enkeltmenneskets subjektivitet og jeg/du -

forholdet (Klafki, 2016; Høhr, 2011) Ett av de største nøkkelprobemene som den nye læreplanen legger mye vekt på er bærekraftig utvikling. Bærekraftig utvikling ble innført som et av tre tverrfaglig tema innen LK20 som gjør at det er noe alle fag i skolen skal forholde seg til og formidle til elevene. Hva de kan gjøre for å minske trykket på naturen lokalt, nasjonalt og internasjonalt. Under kroppsøvingfaget står det; *«I kroppsøving handlar det tverrfaglege temaet bærekraftig utvikling om naturopplevingar med vekt på trygg og bærekraftig ferdsel. Faget skal medverke til forståing for at vala den enkelte gjer, har betydning og konsekvensar for bærekraftig utvikling og vern av livet på jorda både lokalt, regionalt og globalt.»* (Utdanningsdirektoratet, 2020)

Gjennom kjerneelementet uteaktivitet og naturferdsel; *«Elevane skal bruke nærområdet og utforske naturen gjennom varierte uteaktivitetar under vekslende årstider. Naturopplevingar og trygg og bærekraftig ferdsel er sentralt. I kroppsøving skal elevane få oppleve ulike kulturar innanfor friluftsliv, inkludert aktivitetar knytte til samisk kultur.»*

(Utdanningsdirektoratet, 2020) Viser læreplanen til hvordan elevene skal lære om bærekraft, trygg og sporløs ferdsel, samtidig som de har fokus på naturopplevelser. Det nye med LK20 er at fokuset for disse naturopplevelsene skal være i nærområdene i de ulike årstidene.

(Utdanningsdirektoratet, 2020). Kompetansemålene; *«gjennomføre friluftsliv til ulike årstider, òg med overnatting ute, og reflektere over kva naturopplevingar kan ha å seie for ein sjølv og andre.»* (Utdanningsdirektoratet, 2020) legger også til rette for at elevene skal bruke sine erfaringer og reflektere rundt naturopplevelser og bærekraft.

Den ene skolen som deltok i studiet, forklarte hvordan de kobler dannelsesarbeidet som skjer i friluftslivsdelen av kroppsøving opp mot bærekraft og naturopplevelser. Hvordan de har fokus på å bruke nærområdene rundt skolen til å bedrive ulike bevegelsesaktiviteter i en form for lavterskel friluftsliv, der en spiller på lag med naturen og bruker ressursene naturen har å tilby til å lage ulike former for løyper og aktiviteter til elevene, hvor elevene kan lære om samarbeid med hverandre og med naturen. Sette seg selv til side og fokusere på naturen og hvordan en kan legge igjen minst mulig spor etter at en har vært der slik at andre også kan benytte den senere.

Det blir også tatt opp dette med at dagens Norge er et flerkulturelt samfunn bestående av elever med mange ulike bakgrunner og hvordan det ikke er alle elever ved skolen som har den samme familiære bakgrunnen med forståelse rundt norske friluftslivstradisjoner, og hvor viktig det er å introduserer og inkludere disse elevene slik at de kan få den samme gleden av naturen som sine medelever.

Lavterskel friluftsliv åpner døren til medbestemmelse.

Tidligere forskning viser til elever i Norsk skole synes å oppleve og verdsette medbestemmelse og ansvarliggjøring som de får i visse aspekt av friluftslivsundervisningen. (Abelsen & Leirhaug 2017) Å inkludere elever når de skal lage løyper og aktiviteter som ble presentert i lavterskels friluftsliv er med å fremme elevmedbestemmelse og med det kan en koble inn kjerneelementet deltakelse og samspill som omhandler blant annet medbestemmelse.

Medbestemmelse er et av kriteriene innen Klafki (2016) sin kategoriale dannelsesteori. Innen friluftsliv er medbestemmelse et viktig og flittig brukt prinsipp/egenskap som mobiliserer elevene til å delta inn i samfunnet (klassen) og gir dem en mulighet til å påvirke undervisningen gjennom ulike oppgaver. På samme linje som Klafki (2016) viser til hvordan individet skal være villig og kompetent til å ta del i samfunnet sitt og være med å utforme og utvikle det.

Læren om seg selv i letingen etter livslang bevegelsesglede.

Kjerneelementet bevegelse og kroppslig læring skal forsikre at kroppsøvingen legger til rette for at eleven skal kunne utforske sin egen identitet, grenser og selvbilde. Få muligheten til å reflektere og tenke kritisk om sammenhenger mellom bevegelse, kropp, helse og trening. Som nevnt har lærerne en tverrfaglig tilnærming rundt fysisk aktivitet, kropp, trening og helse. Dette gjør at elevene får muligheten til så viktigheten av fysisk aktivitet fra ulike vinkler. Utforske sine egne grenser og lære om seg selv.

Funn fra studie viser til hvordan elevene har lettere for å gi opp i aktiviteter de ikke mestrer, hvordan utholdenheten i arbeidsoppgaver de ikke mestrer på første forsøk er nærmest ikke tilstedeværende. Dette er noe som bekymrer lærerne, siden det å kunne krumme nakken og og jobbe videre er en egenskap som vil være viktig for elevene videre i livet. Dessuten er kroppsøving det eneste faget hvor innsats gjelder i skolen og kan påvirke vurderingen.

Det å overkomme smerte er også et tema, smerte i form av at det kan gjøre litt vondt når en er ute og løper, og elevene kommer til et punkt hvor melkesyren tar dem og de må ned i kjelleren og jobbe med seg selv, dette er en egenskap som mange elever ikke innehar.

Det at elevene får utvikle, utforske og reflektere rundt egne verdier, egenskaper og innsats er sentrale punkter i Whitehead (2014; 2007; 2001) sin physical literacy. Physical literacy er en av teoriene som kroppsøvingsfaget under LK20 er bygget opp rundt, hvor målet er å legge til

rette for elevene til å utforske nye og forskjellige aktiviteter i leten etter livslangbevegelsesglede.

Physical literacy og veien til livslang bevegelsesglede

Kroppsøving som allmenndannende fag gjennom fysisk motorisk kompetanse som inngangsbillett til bevegelseskulturer i samfunnet.

I fagets formål står det at kroppsøvingsfaget skal være et sentralt fag i arbeidet med å oppnå livslangsbevegelsesglede som fører til en aktiv livstil også etter endt skole. Faget skal stimulere til livslangbevegelsesglede og en fysisk aktiv livsstil ut fra elevens egen forutsetninger. Kroppsøving legger til grunn at elevene skal lære, sanse, oppleve og skape med kroppen. Bevegelsesaktiviteter og naturferdsel sammen med medelever på tvers av forutsetninger skal være med å fremme samarbeid og respekt for andre og deres meninger. (Utdanningsdirektoratet, 2020)

Det er nettopp begrepet livslangbevegelsesglede som gjør at forskere som Whitehead (2014; 2007; 2001) og Ommundsen (2013) argumenterer for legitimiteten til kroppsøving som et allmenndannende fag i skolen. «*Kroppslig danning uttrykt som kroppslig bevissthet, selv – refleksjon og evne til å beherske fysisk – motorisk aktivitet i vid forstand har egenverdi som del av elevens allmenndanning.*» (Ommundsen, 2013) Hvordan elevens fysisk – motoriske ferdigheter kan virke som en inngangsbillett til ulike bevegelseskulturer i samfunnet; «*fysisk – motorisk kompetanse utgjør en viktig del av inngangsbilletten til å ta del i ulike former for bevegelseskulturer i samfunnet og slik også bidra til bedre fysisk og mental helse*» (Ommundsen, 2013) Skolen med kroppsøving i spissen har et ansvar til å tilrettelegge for at elever opparbeide seg gode fysisk – motorisk ferdigheter slik at de kan fungere i samfunnet og ta del i de ulike kulturelle aktivitetene som de blir utsatte for; «*God fysisk – motorisk ferdighet i vid forstand utgjør en del av unges allmenndannelse og er en viktig del av deres helse, funksjon og kulturelle deltagelse i skole og samfunnsliv i nåtid og fremtid.*» (Ommundsen, 2013)

Slik som Ommundsen (2013) forklarer har kroppsøving et ansvar og unik mulighet til å introdusere et bredt spekter av ulike bevegelsesaktiviteter som kan åpne nye dører for elevene. Studien viser til hvordan aktivitetsnivået og trivselsfaktoren i timen steg kraftig når de hadde ei økt med badminton, som er en aktivitet som ingen av elevene bedriver gjennom organisert idretter eller foreninger. Hvor viktig det er at lærere legger opp undervisningen slik at elevene kan finne aktiviteter som de liker og ønsker å bedrive med videre i livet. Det ble reflektert

over hvor viktig nettopp denne type aktivitet er for elever som ikke bedriver noen form for organisert idrett, som gjennom badminton kan møtes en gang i uken og ta en del i et sosialt samspill med andre.

Slike økter som nevnes ovenfor inneholder mange av pedagogiske forholdene som Whitehead (2014) mener er viktig for å legge til rette for kroppslig dannelse gjennom physical literacy:

Opplevelser som:

- Er givende og lystbetont slik at de motiverer.
- Virker positivt inn på elevenes selvtillit og egenverd.
- Gjør at elevene erfarer fremgang i mange meningsfylte fysiske aktiviteter.
- Gir elevene anledning til å ta selvstendige beslutninger om sin involvering i meningsfylte fysiske aktiviteter.
- Gjør at elevene innser verdien av fysiske aktiviteter for helse og trivsel livet ut.
- Stimulerer elevene til å innta en proaktiv holdning til deltakelse i fysisk aktivitet.

Målet med physical literacy er at elevene skal oppnå livslangbevegelsesglede som de kan ta med seg videre etter endt skolegang, physical literacy kom til som et motsvar etter den urolige utviklingen og faren for at flertall av elever ender opp med inaktivitet, fedme og stressrelaterte utfordringer vokser seg større blant befolkningen etter endt skolegang. (Whitehead, 2014)

Dette med bevegelsesglede og dens viktighet for fysisk, psykisk helse og samfunnet kom også frem i studien.

Hvordan kroppsøving handler om bevegelsesglede og stimulere til livslangbevegelsesglede, hvordan eleven klarer å se verdien av aktiviteten de holder på med og kan det med seg videre i livet, viktigheten rundt det å ha noe å gå til for den fysiske – og psykiske helsen, om det er organisert eller om det er noe man gjør sammen med venner.

Whitehead (2014) forklarer hvordan den kroppslige dannelsen kommer gjennom interaksjon mellom elever og ulike fysiske aktiviteter hvor eleven får opparbeide seg kroppslig dannelse.

En av de viktigste punktene i physical literacy er at det er noe alle kan oppnå ut ifra deres egen forutsetning; «*Den fysiske dannelsens består i motivasjon og selvtillit knyttet til deltakelse i fysisk aktivitet, i trygg forvissning om at dette vil oppleves positivt og selvbekreftende*» (Whitehead, 2014, s.84) slik som det nevnes i formålet med faget og som kompetansemålene; «utforske egne muligheter til trening, helse og velvære gjennom lek, dans, friluftsliv, idrettsaktiviteter og andre bevegelsesaktiviteter og anerkjenne ulikskap

mellom seg sjølv» (Utdanningsdirektoratet, 2020) og «andre i bevegelsesaktiviteter og inkludere alle, uavhengig av føresetnader» (Utdanningsdirektoratet, 2020) legger til rette for.

Whitehead (2014) beskriver videre at en physical literate person er en person som trives med å være i fysisk aktivitet, opplever fremgang innen fysisk aktivitet og finner det tilfredsstillende, samtidig som selvbevisstheten, selvbekreftelsen, tro og tillit til seg selv styrkes; «*Fysisk aktivitet er en forutsetning for å oppnå fremgang på sin kroppslige dannelsesreise. Når slik aktivitet utøves med innlevelse, entusiasme og annerkjennelse for dens helthetlige verdi, kan individet beskrives som å være physical literate*» (Whitehead, 2014, s.94)

Physical literacy handler om å mestre ulike aktiviteter ut ifra sine egne forutsetninger, flere av lærerne som deltok i studiet kunne vise til hvordan de ser på elever som mestrer ulike aktiviteter eller utfordringer som noe av det mest givende for dem som lærere, hvordan det var elever som var med på en lengre fjelltur får kjenne på mestringsfølelsen av å komme på toppen og se utsikten de får der oppe, spesielt blir det tatt noen som ikke var sikre på om de turte å gå opp, men etter litt jobbing med seg selv kom opp og hvor stort det var når de trosset frykten og kom opp på toppen. Et annet eksempel er hvordan elever som sliter litt i det daglige plutselig tar helt av og blir "KING KONG" når de kommer i sitt rette element gjennom en aktivitet i kroppsøvingstimene. Disse øyeblikkene blir ofte omtalt som de gyldne øyeblikk blant lærerne selv. Det er slike øyeblikk som er med på å skape mestringsfølelse hos elevene og kan være med på få eleven til å utforske enda mer rundt aktivitetene i lete etter mestringsfølelsen som kan skape en livslangbevegelsesglede som de kan ta med seg videre i livet etter endt skolegang.

Tilgjengelige ressurser

Ressurser er og vil være et av de mest diskuterte områdene når det kommer til hvilke muligheter skolene har til å gjennomføre noe utenfor den «normale» skolehverdagen. I denne oppgaven er ressursbegrepet brukt rundt hvor mange timer kroppsøving har til rådighet i uken hvordan timeplanen er satt opp både for lærerne og elevene, hvilke utfordringer og fordeler dette gir dem. Økonomi og hvordan den setter hinder for elever til å delta på aktiviteter utenfor bygda, med nye lokale regler som har kommet og til slutt hvordan frilageret har

kommet som en utenforstående ressurs for skolen til å kunne tilby nye og varierte aktiviteter til elevene.

Ressurser utfordringer

Oppbyggingen av skoledagen

Med sine 701 timer i året er kroppsøving skolen tredje største fag, bare slått av norsk og matematikk. (Sæle & Hallås, 2020) Likevel ser man at faget står ovenfor utfordringer, (Ommundsen, 2013) faget ses ikke nødvendigvis på som et allmenndannende fag blant andre lærere i skolen.

Kroppsøvingslærere som deltok i dette studiet, har et annet syn på antall timer og størrelsen av faget. Faget har kanskje minimum 2x45 min i løpet av uken, men de fleste skolene legger kroppsøving som ei 90 min lang økt en gang i uken. Noe de mener legger store begrensinger på faget og dets innhold.

Kroppsøving er alene på skolen om å bedrive det som Ommundsen (2013) kaller for *kroppslig dannelse*, der hvor lærerne kan bedrive en mer teoretisk dannelse på tvers av fag i de teoretiske fagene er kroppsøving alene om å bedrive med kroppslig dannelse og når de fleste skolene legger til rette for ei økt med kroppsøving i uken så føler lærerne at de har liten tid til å jobbe med i dannelse arbeidet, når de nasjonale anbefalene er å være i moderat bevegelsesaktivitet minimum 30 min hver dag.

Når en bare 90 minutter med kroppsøving tilgjengelig i uken stiller lærerne spørsmål ved oppnåelsen av danningperspektivet i faget når de nasjonale anbefalingene for elever er på 30-60 minutter med moderat til høyt nivå til dagen og hvilket paradoks det er i seg selv.

Friluftsliv inn under andre kompetansemål

De fleste kompetansemålene som går under friluftsliv, ender som regel inn under andre aktiviteter (Abelsen, et.al. 2018) forskning gjennomført av Engelsen (2014) viser til lignende funn i sin studie hvor lærere nedprioriterer friluftsliv for aktiviteter «preget av konkurranse og prestasjon.» (Engelsen, 2014) eller under større turer ved oppstart eller avslutning av året og av og til to per semester.

Funnene i studiet tilsier at flere av kompetansemålene blir huket av under fellesturer ved oppstart og avslutningen av året. Samtlige lærere som ble intervjuet ser klare begrensinger med to timer kroppsøving når de skal undervise i friluftsliv i kroppsøvingsundervisningen, noen tar i bruk faget fysisk aktivitet og helse om er ett valgfag for å få unnagjort noen av kompetansemålene, problemet med det er at det er ikke alle elever som har fysisk aktivitet og

helse som valgfag på ungdomsskolen. Andre ser at tiden de har til rådighet i kroppsøving ikke strekker til, slik at de kan praktisere friluftslivsundervisning i en normal kroppsøvingstime, hvordan dette gjør at friluftslivstemaet ofte blir «svevende» for en må beregne inn garderobetid både før og etter timen, logistikken til å komme seg frem og tilbake til området de skal gjennomføre timen ofte setter grenser for å oppnå mange av kompetansemålene som er i friluftsliv.

Utfordringer ved økonomi

Den andre formen for ressurser som kom frem i fokusgruppeintervjuene er økonomi og hvordan dette har hindret elever ved den ene skolen til å delta i ulike aktiviteter utenfor skolen med at skolen kun får innvilget en busstur i løpet av skoleåret og nye regler innad i skolen forhindrer dem i å sykle på veiene som tar dem ut ifra bygda.

En slik sykkeltur kunne blitt brukt til å vurdere eleven i kompetansemålet: «*Vurdere risiko og tryggleik ved ulike uteaktivitetar, forstå og gjennomføre sporlaus og trygg ferdsel.*»

(Utdanningsdirektoratet, 2020) Det er ofte gjennom skolen at elever får erfare det å sykle på trafikkerte veier fordi skolene gjennomfører dette i trygge rammer og slik som representantene fra denne skolen sa så skilte de og tar forhåndsregler når de ferdes på trafikkerte veier.

I funn fra studien finner en hvordan lignende situasjoner kan bli brukt til å vurdere hvordan elever kan bruke egne ferdigheter til å hjelpe hverandre når de er ute og sykler i sterk motvind med tung sekk, hvordan klarer elevene å holde humøret oppe se på det positive og motivere hverandre til å fortsette når de selv er nede i kjelleren og hvor viktig det er at de som lærere klarer å forespeile slike situasjoner og hvilke utfordringer det kan gi turfølgert. I dagens samfunn er det ikke alle elever som kan sykle eller som har foreldre som kan sykle, da er det viktig at eleven får et innblikk og lærer seg hva som er viktig å tenke på når en skal ferdes ved og langs veier på sykkel, det er også en del av dannelsen i skolen.

Ressurser fordel

Frilageret.

Frilageret er en selvstendig/utenforstående ressurs som kommer skolene i regionen til gode, her har skolene muligheter til å låne et mangfold av utstyr gratis eller til en meget gunstig pris alt fra frisbee til kajaker.

Studien viser at flere skoler har tatt i bruk frilageret til diverse undervisningsopplegg. Her har de fått lånt ski til store fellesturer gratis slik at alle elever fikk prøve seg på ski, noen for første

gang. Dette gjør at skolene kan arrangere denne typen turer uten at det går på bekostning av gratisprinsippet. Andre har fått tak i dukker og opplegg hvor som de kan lære eleven hjerte og lunge redning, uten å måtte investere i en dukke til hver enkel elev eller leie inn dyre kursforeholdere.

Ommundsen (2013) legger vekt på muligheten kroppsøvfaget gir eleven til å erfare enkle og sammensatte bevegelser som er med på å skape kroppslig dannelse hos elevene som gir grunnlag til deltakelse i samfunnet og på skolen, frilageret gir skolen en gunstig mulighet til å kunne elever mange ulike bevegelsesaktiviteter gjennom å låne ut blant annet kanoer, kajaker og frisbee. Dette gir skolen og kroppsøvfaget en enda større plattform til å nå ut til flere elver i arbeidet med å stimulere til livslangbevegelsesglede. (Utdanningsdirektoratet, 2020)

Oppsummering.

Ut ifra funnene i dette studiet vil konklusjonene på problemstillingene bli presentert her.

For å besvare de problemstillingene i dette studiet er det nødvendig å se på fire faktorer som er med på å definere studiens problemstillinger. *Hvordan jobber læreren med danning i friluftslivsundervisning i kroppsøving på ungdomskolen?* og *Hvordan har lærerens friluftslivsundervisning endret seg fra LK06 til LK20?*

For å finne ut av hvordan det jobbes med dannelse i friluftsliv er det nødvendig å se hvordan det jobbes med dannelse i kroppsøving generelt, før en tar en titt spesifikk på friluftslivsundervisningen. Dette er på grunn av at friluftsliv er et tema som går inn under kroppsøvfaget.

Resultater fra denne studien viser at dannelsesjobben som skjer i kroppsøvfaget har ett stort omfang, her trekkes garderobekulturen og hvordan en skal håndtere de utfordringene den kommer med, viktigheten rundt det å reflektere rundt kroppsbilde og hvordan det kan påvirke elever i den digitale tidsalderen, samt viktigheten rundt fysisk – og psykisk helse og hvordan søvn, mat og fysisk aktivitet påvirker dette. Hvordan en gjennom å stimulere til bevegelsesglede er med på å bedre den fysiske – og psykiske helsen og hvor viktig kroppsøving er en plattform til å oppleve og utforske nye aktiviteter.

Studie indikerer derimot at hovedtyngden av dannelsen som skjer i kroppsøving omhandler det sosiale aspektet av faget, med hovedfokus rundt «FAIR PLAY» som læreren har tatt med seg over fra LK06 til LK20, fair play omhandler blant annet temaer som; respekt for regler,

hvordan en skal forholde seg til disse i kroppsøvningsfaget, skolen og ellers i livet. Respekt for sine medelever og kunne samarbeide med på tvers av forutsetninger, interesser og sosial status, hvordan en kan sette seg til side for å hjelpe og felleskapet til å oppleve mestring i ulike bevegelsesaktiviteter de blir utsatt for i faget.

Ved fokus på friluftsliv i kroppsøving ser man at fokuset har en tendens til å skifte til en mer praktisk versjon av det sosiale aspektet av dannelse, bærekraftig utvikling og sporløs ferdsel er også sentrale momenter i takt med læreplanen

Elever får erfare hvordan det er når de ikke har med seg tilstrekkelig med klær og hvilke konsekvens det har, i samme omgang andre elever erfare hvilke fordeler det er å være forberedt og kunne hjelpe medelever med noen tørre plagg eller dele litt mat med en sulten sjel på tur. Et spesifikt eksempel er hvordan elever har fått oppdaget den harde måten hvorfor mange velger å bruke ull istedenfor bomull på tur. Friluftsliv blir også brukt til å introdusere det «enkle liv» hvor en ikke alltid har tilgang til fasiliteter som det kan vær at de tar for gitt, hvordan det er å ikke ha tilgang til sanitære fasiliteter og hvordan det er når en må fange maten selv og lage opp et bål for å kunne få tilberede seg ett varmt måltid. Dette kan gi lærerne et fint grunnlag til å la elevene reflektere over hvor godt de egentlig har det.

Et annet hovedtema innen dannelsen i friluftslivsundervisningen er bærekraftig utvikling og sporløs ferdsel. Hvordan eleven kan spille på lag med naturen uten å sette igjen permanente spor og heller bruke de ressursene som naturen kan avse, hvilke konsekvenser for naturen de ulike objektene som blir lagt igjen i naturen har. Hvordan naturen med sine naturlige constrains tilbyr rikelig med bevegelsesmuligheter og med det legger til rette for et mangfold av bevegelsesaktiviteter som eleven kan bedrive i samspill med andre eller alene. Sporløs ferdsel er en viktig del av dannelse prinsippet, å ikke ta mer enn du har bruk for å rydde opp etter seg når en har brukt naturen.

For å forstå *Hvordan har lærerens friluftslivsundervisning endret seg fra LK06 til LK20?* er det hensiktsmessig å se hvordan friluftslivsundervisningen var under LK06 og hvilke faktorer som spiller inn på undervisningen før en ser på innførelsen av LK20 og eventuelle endringer som har skjedd.

Funn fra studien viser at praktiseringen av friluftsliv har en tildens til å bli nedprioritert eller ikke gjennomført i det hele. Det viser seg å være flere grunner til dette, den største grunnen for at temaet blir nedprioritert er timetallet og hvordan læreren føler at det ikke strekker tilstrekkelig til med to timer i uken til å kunne tilby et fullverdig opplegg som dekker over

flesteparten av kompetansemålene, noen plasser står det så dårlig til at de har kuttet ut friluftsliv fra kroppsøvingsundervisningen helt. Andre steder ser en hvordan lokale regler og økonomi hindrer lærere til å ta med seg elever ut fra bygda. Det av friluftsliv som blir praktisert er ofte større fellesturer som oftest legges til starten eller slutten av skoleåret.

Det viser seg at begrepstolkningen av friluftsliv ofte begrenser friluftslivsundervisningen i skolen, mange kobler automatisk friluftsliv opp mot lengre turer med stormkjøkken og en overnatting.

Der det blir gjennomført friluftsliv på en regelmessig basis, blir det gjennomført en form for lavterskel friluftsliv, hvor det ofte ikke en bevist tanke rundt at det er friluftsliv som blir gjennomført. Det er ofte en tur med klassen til en nærliggende friområde hvor en bruker de ressursene som stedet har å tilby til å gjennomføre ulike aktiviteter.

Funnene i studiet indikerer at selv etter innførselen av LK20 hvor friluftsliv har fått et betraktelig større fokus, med flere og større kompetansemål og blant annet et av tre kjerneelement som omhandler eksklusivt friluftsliv, har ikke innførselen av LK20 noen «WOW-faktor» på praktiseringen av friluftsliv. Det kan vises til noe mer bevissthet rundt begrepsbruket som fører til at lærere har blitt mer bevist på at de må ha med seg elever ut til f.eks. livredning og svømming utendørs, ferdsel i, på og ved vann og kan falle tilbake til læreplanen og kompetansemålene hvis de vil bryte opp litt i hverdagen.

Kroppsøving har historisk sett havnet i bakre rekke som et danningsfag og et fag som prioriteres innad i skolen, det er funn i denne studiet at innførselen av LK20 ikke nødvendigvis har endret dette, her er det plasser hvor hele praktiseringen har blitt revidert etter inntredelsen av LK20 hvor kroppsøving igjen har havnet i bakre rekke og har litt tungt av at pandemien kom og rammet skolene hardt, pandemien har gjort at revideringen av kroppsøvingen har latt vente på seg.

Konklusjon

Hvordan jobber læreren med danning i friluftslivsundervisning i kroppsøving på ungdomskolen?

- Studien indikerer at danningsarbeidet som skjer i kroppsøving og friluftslivsundervisningen omhandler en grunnleggende dannelse som kan minne mer

om oppdragelse, hvor hovedfokuset ligger på fair play og samhandling mellom elevene. Disse områdene ser ut til å få et større fokus sammenlignet med sentrale deler av faget som kroppslig dannelse og bærekraft.

Hvordan har lærerens friluftslivsundervisning endret seg fra LK06 til LK20?

- Funnene fra dette studiet indikerer at innførelsen LK20 ikke har hatt noen nevneverdig påvirkning på friluftslivsundervisningen. Studiet kan skimte med noe mer bevissthet rundt formuleringer i læreplanen, men ellers lite. Pandemien blir nent som en av hovedgrunnene til at LK20 ikke har blitt innført, i tillegg til at kroppsøving som fag havner i bakre rekker over fag som revideres opp mot den nye læreplanen.

Veien videre:

Funnene fra studie indikerer at revideringen av læreplanen i kroppsøvingen har havnet i bakre rekke på skolene. Det anbefales videre forskning på området for å se hvordan det blir lagt til rette for kroppslig dannelse i kroppsøving i takt med den nye læreplanen når skolene har kommet tilbake til en nærmere normal drift siden dette studiet indikerer at pandemien har påvirket innførelsen av LK20 i kroppsøvingsfaget.

Litteraturliste

Aadland, H., Arnesen, T., & Nerland, J. (2009). Friluftsliv in the Norwegian lower secondary school. *Norwegian Journal of Friluftsliv*, 1-14

Abelsen, K., Arnesen, T. E., & Erik, P. (2018). Friluftsliv i morgendagens skole–lite nytt under solen?. *Norsk friluftsliv–Forskning i friluft 2018*. [Friluftsliv-i-morgendagens-skole-lite-nytt-under-solen-Paper-delivered-at-the-conference-Forskning-i-Friluft-2018-about-Outdoor-education-in-the-Norwegian-school-of-the-future.pdf \(researchgate.net\)](#)

Abelsen, & Leirhaug. (2017). Hva vet vi (ikke) om elevers opplevelser med friluftsliv i norsk skole: en gjennomgang av empiriske studier 1974-2014. <https://doi.org/https://doi.org/10.23865/jased.v1.615>

Engelsen, M.B (2014) *Hvorfor nedprioriteres friluftslivsundervisning i kroppsøvingsfaget? En kvalitativ studie om kroppsøvingslæreres begrunnelser for nedprioritering av*

undervisning på hovedområdet Friluftsliv i kroppsøvningsfaget. [mastergrad, Høgskolen i sogn og fjordane. Norge] [*Engelsen Morten Birkeland.pdf \(unit.no\)](#)

Faarlund, N. (2009). Friluftsliv. In *Being in nature: experiential learning and teaching: Conference report* (pp. 6-14).

Faarlund, & Nordby, T. (2015). Friluftsliv: en dannelsesreise: Vol. nr. 2 (p. 141). Ljå forl.

Friluftsløven. (1957) *Lov om friluftslivet* ([LOV-2021-05-07-34](#)) hentet fra: <https://lovdata.no/dokument/NL/lov/1957-06-28-16>

Gunnar Repp (2004) Friluftsliv and adventure: Models, heroes and idols in a Nansen perspective, *Journal of Adventure Education & Outdoor Learning*, 4:2, 117-131, DOI: 10.1080/14729670485200481

Haslestad, K. A. (2000). På leting etter hva friluftsliv egentlig er–med utgangspunkt i ulike perspektiver–og med et spesielt fokus på friluftsliv i grunnskolens læreplaner de siste nesten seksti årene. Hentet fra: <http://www.naturliv.no/haslestad/opp-gave.pdf>.

Hohr, H. (2011). Kategorial danning og kritisk-konstruktiv didaktikk – den didaktiske tilnærmingen hos Wolfgang Klafki. I: Steinsholt, K. & Dobson, S. (Red.), *Dannelse – Introduksjon til et ullent pedagogisk landskap* (s. 163 – 175). Trondheim: Tapir Akademisk Forlag.

Jakhelln, T.E. (2021) *Dette er sporløs ferdsel.* <https://norskfriluftsliv.no/hva-er-sporlos-ferdsel/>>

Kjerneelementer og begrunnelser for valg av innhold i kroppsøvningsfaget (2018) hentet fra: [Kroppsøving \(udir.no\)](#)

Klafki, W. (2018). *Dannelsesteori og didaktikk – nye studier.* (3.Utg.). Aarhus: Forlaget Klim.

Kvale, Brinkmann, S., Anderssen, T. M., & Rygge, J. (2021). Det kvalitative forskningsintervju (3. utg., p. 381). Gyldendal akademisk.

Meld. St.71 (1972-73) *Langtidsprogrammet 1974-1977 Spesialanalyse Friluftsliv.* Hentet fra: <https://www.nb.no/nbsok/nb/645a9f0e144f8540c6a16081813721b6?lang=en#9>>

Ommundsen, Y. (2013). Fysisk-motorisk ferdighet gjennom kroppsøving – et viktig bidrag til elevens allmenndanning og læring i skolen, *Norsk Pedagogisk Tidsskrift*, 97(2), 155-166

Postholm, Jacobsen, D. I., & Søbstad, R. (2018). Forskningsmetode for masterstudenter i lærerutdanningen (p. 300). Cappelen Damm akademisk.

Quennerstedt, M. (2019). Physical education and the art of teaching: transformative learning and teaching in physical education and sports pedagogy. *Sport, Education and Society*, 24(6), 611–623. <https://doi.org/10.1080/13573322.2019.1574731>

Straum, O.K: Klafkis *kategoriale danningsteori og didaktikk: En nærmere analyse av Klafkis syn på danning som prosess med vekt på det fundamentale erfaringslag* I Kåre Fuglseth. (2018). *Kategorial danning og bruk av IKT i undervisning*. Scandinavian University Press (Universitetsforlaget).

Sæle, & Hallås, O. (2020). Kroppsøving i femårig lærerutdanning : skolefag, profesjonsutvikling, forskning (1. utgave.). Gyldendal.

Utdanningsdirektoratet: Overordnet del: *Respekt for natur og miljøbevissthet*

Hentet fra: [1.5 Respekt for naturen og miljøbevissthet \(udir.no\)](#)

Utdanningsdirektoratet: Læreplanen for kroppsøving (KR01-04). *Formål*.

Hentet fra: [Læreplan i kroppsøving \(KRO1-04\) \(udir.no\)](#)

Utdanningsdirektoratet: læreplan i kroppsøving (KRO01-05) *fagrelevans og sentrale verdier*

Hentet fra: [Fagets relevans og sentrale verdier - Læreplan i kroppsøving \(KRO01-05\) \(udir.no\)](#)

Utdanningsdirektoratet: Læreplanen for kroppsøving (KR01-04). *hovedområder*

Hentet fra: [Læreplan i kroppsøving \(KRO1-04\) \(udir.no\)](#)

Utdanningsdirektoratet: læreplan i kroppsøving (KRO01-05) *Kjerneelementer*

Hentet fra: [Kjerneelementer - Læreplan i kroppsøving \(KRO01-05\) \(udir.no\)](#)

Virginia Braun & Victoria Clarke (2006) Using thematic analysis in psychology, *Qualitative Research in Psychology*, 3:2, 77-101, DOI: 10.1191/1478088706qp063oa

Whitehead, M (2007) *Physical Literacy: Philosophical Considerations in Relation to Developing a Sense of Self, Universality and Propositional Knowledge*, *Sport, Ethics and Philosophy*, 1:3, 281-298, DOI: [10.1080/17511320701676916](https://doi.org/10.1080/17511320701676916)

Whitehead, M (2001) *The Concept of Physical Literacy*, *European Journal of Physical Education*, 6:2, 127-138, DOI: [10.1080/1740898010060205](https://doi.org/10.1080/1740898010060205)

Whitehead, M. (2014). Physical Literacy, kroppsøvingfaget og kroppsøvingslæreren. I I. M. Vingdal & J. E. Birch (Eds.), *Fysisk aktiv læring* (pp. 81-95). Oslo: Gyldendal akademisk.

Østrem. (2021). *Nærmiljøfriluftsliv i skolen* (1. utgave.). Cappelen Damm Akademisk.

Vedlegg:

Vedlegg 1: Intervju guid.

Problemstilling:

- Hvordan kommer danning til syne i friluftsliv i kroppsøving i ungdomskolen?
- Har praktiseringen av friluftsliv endret seg etter introduksjonen av LK20?

Bakgrunn:

- Alder?
- Tid som kroppsøvingslær?

Introduksjon:

I læreplanen står det at kroppsøving skal være et dannelsesfag:

1. hva tenker dere om det? 1
2. Hva legger dere i danning i kroppsøving? 1

Deretter problemstillingene dine:

1. Hvordan blir friluftsliv i kroppsøving praktisert på din skole?
2. Hvordan kan friluftsliv brukes til å fremme danning i kroppsøving?
3. Hvordan har den nye læreplanen LK20 påvirket deres praktisering av friluftsliv i kroppsøving?

Oppfølgingsspørsmål:

Dere nevnte at

Kan dere si mer om det

Kan dere si hvordan dere jobber med?

Vedlegg 2: Informasjonsskriv

Vil du delta i forskningsprosjektet

Friluftslivs rolle i dagens kroppsøving, en kvalitativ studie om friluftslivs sin rolle i kroppsøvingen i dagens ungdomsskole

Dette er et spørsmål til deg om å delta i en intervjuundersøkelse blant lærere på ungdomstrinnet. Studien har som formål å undersøke hvilken rolle friluftsliv har i kroppsøvningsundervisningen på ungdomskolen. Studien vil ta for seg hvordan det blir danning kommer til syne i friluftslivsundervisningen og hvordan den oppfattede læreplanen har endret seg etter introduksjonen av LK20.

Ved hjelp av to problemstillinger ønsker jeg å finne ut hvordan friluftslivet står og blir praktisert i den nye læreplanen. (LK20)

De to problemstillingene er:

- Hvordan kommer danning til syne i friluftsliv i kroppsøving i ungdomskolen?
- Har praktiseringen av friluftsliv endret seg etter introduksjonen av LK20?
-

I dette skrevet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

IGIS ved UiS er ansvarlig for prosjektet

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

Du får spørsmål om deltakelse fordi du har undervist i kroppsøving innen de to siste læreplanene (LK06 & LK20) og du er ansatt ved en skole på Jæren/Nord-Jæren.

Hva innebærer det for deg å delta?

Undersøkelsen innebærer å delta i et fokusgruppeintervju på ca. 30-40 minutter, jeg vil ta opp intervjuet på digital lydfil og notere meg noen notater underveis. Intervjuet vil inneholde spørsmål angående friluftslivsundervisningen på din skole og danning innenfor kroppsøving.

Dataene fra intervjuet vil bli transkribert og bearbeidet av meg. Tidspunktet for intervjuet er januar/februar 2022. Intervjuet vil bli gjennomført ved din arbeidsplass.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Personene som vil få tilgang til opplysningene dine er forskeren (Sven Hadland) og veilederen Dag Ove Granås Hovdal.

Dataene fra intervjuet vil innhentes og lagret hos nettskjema, intervjuet vil bli transkribert i Nvivo. Transkripsjonen vil bli kategorisert og kodet før den blir publisert.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er 3.6.22. Etter endt studie vil all data slettes

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra [IGIS] har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiserast i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- *Dag Ove Granås Hovland* (dag.o.hovdal@uis.no) tlf: (46646379) ved IGIS
- Sven Hadland; (245124@uis.no) tlf. 99450316
- Personvernombud: Personvernombud@uis.no

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personvertjenester@nsd.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Dag Ove Granås Hovdal
(Forsker/veileder)

Sven Hadland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet *Friluftslivs rolle i dagens kroppsøving, en kvalitativ studie om friluftslivs sin rolle i kroppsøvingen i dagens ungdomsskole*, og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i fokusgruppeintervju.
- Jeg er kjent med studiets formål
- Innsamlede data behandles konfidensielt og i henhold til bestemmelser om personvern.
- Lydopptak av intervjuet slettes etter at studien er avsluttet.
- Jeg har muligheten til når som helst å trekke meg fra studien

Jeg samtykker til at mine opplysninger behandles frem til prosjektet er avsluttet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

Vedlegg 3: Vurdering NSD

Vurdering

Referansenummer

540315

Prosjekttittel

Friluftslivsundervisningens rolle i kroppsøving på ungdomskolen i LK20? En kvalitativ studie om friluftslivundervisningen sin rolle i kroppsøving i dagens skole

Behandlingsansvarlig institusjon

Universitetet i Stavanger / Fakultet for utdanningsvitenskap og humaniora / Nasjonalt senter for læringsmiljø og atferdsforskning

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Silje Eikanger Kvalø, silje.e.kvalo@uis.no, tlf: 51833592

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Sven Hadland, svenhadland@outlook.com, tlf: 99450316

Prosjektperiode

12.11.2021 - 03.06.2022

Vurdering (1)**19.11.2021 - Vurdert**

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 19.11.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte. TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 03.06.2022. LOVLIG GRUNNLAG Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke tilbake. Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a. PERSONVERNPRINSIPPER NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om: · lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen · formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål · dataminimering (art.

5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet · lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet DE REGISTRERTES RETTIGHETER Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: åpenhet (art. 12), informasjon (art. 13), innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20). NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13. Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned. FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32). For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon. MELD VESENTLIGE ENDRINGER Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema> Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres. OPPFØLGING AV PROSJEKTET NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet. Lykke til med prosjektet!

Vedlegg 4: Intervjusituasjon.

Rolf: åhh!!

Svein: nå spør du vanskelig her.

Rolf: vi har jo fysisk aktivitet og helse der er vi mye ute på tur, men det må vi holde litt utenfor, for dette her er jo KRØ. som alle skal ha. vi må jo bare "erkjenne" at vi er.

Svein: for dårlige!!

Rolf: Njaa. Men jeg tror også det at det har litt med at.. Ja absolutt for dårlige, men organiseringen av skoledagen her er sånn anlagt at det faktisk er vanskelig å få det til. Vi har bare en gymtime, 1,5 timer den siste timen på tirsdag. Det er jo sånn sett en fordel for da kunne en ha tatt klassen med på en litt lengre turer, fått mer av det vi har i fysisk aktivitet og helse, men organiseringer er jo slik at vi har fellestid rett etterpå.